

Білоцерківський національний аграрний університет
Соціально-гуманітарний факультет

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У
НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ**

**Всеукраїнський круглий стіл, присвячений до міжнародного дня
боротьби з корупцією**

(Збірник наукових праць)

09 грудня 2022 року

(електронне видання)

м. Біла Церква – 2022

«РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ»: Матеріали всеукраїнського круглого столу присвячені до міжнародного дня боротьби з корупцією – м. Біла Церква: БНАУ, 2022. 84 с.

Матеріали електронного збірника присвячені актуальним проблемам, що стосуються засад державної антикорупційної політики у національному та міжнародному вимірі, проєктів змін і доповнень до законодавства, рекомендацій з практичного здійснення превентивних антикорупційних заходів, шляхів активізації протидії корупційній злочинності.

© Авторські тексти, 2022

Ковальчук І.В., к.ю.н., доцент

кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО
ОБ'ЄДНАННЯ ДЕРЖАВ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ
(Group of States against Corruption)**

Корупція є однією з основних причин бідності, соціальних конфліктів і фактором, що унеможлиблює розвиток держави. Це підриває здатність держав ефективно надавати послуги та підтримувати верховенство права, соціальну справедливість, впливає на бізнес-клімат і стоїть на шляху сталого економічного та соціального розвитку. Крім того, міжнародні дослідження неодноразово доводили, що найбільше від корупції страждають соціально незахищені верстви населення.

Рада Європи взяла на себе лідерство у боротьбі з корупцією, оскільки вона становить загрозу самим основам європейських цінностей. Як наголошується в Конвенції про кримінальне право, корупція загрожує верховенству права, демократії та правам людини, підриває ефективне врядування, справедливість і соціальну справедливість, спотворює конкуренцію, перешкоджає економічному розвитку і ставить під загрозу стабільність демократичних інститутів і моральні основи суспільства. Підхід Ради Європи до боротьби з корупцією завжди був структурованим і складався з трьох взаємопов'язаних елементів: встановлення європейських норм і стандартів, моніторингу дотримання стандартів і розбудови потенціалу, що пропонується окремим країнам і регіонам, за допомогою технічної співпраці.

Рада Європи розробила низку багатограних правових інструментів, що стосуються таких питань, як криміналізація корупції в державному та приватному секторах, відповідальність та компенсація за шкоду, заподіяну корупцією, поведінка державних службовців та обмеження фінансування політичних партій. Ці інструменти спрямовані на підвищення спроможності держав боротися з корупцією всередині країни, а також на міжнародному рівні. Контроль за дотриманням цих стандартів покладено на Групу держав проти корупції GRECO.

Група держав проти корупції (GRECO) була створена в 1999 році Радою Європи для моніторингу дотримання державами антикорупційних стандартів організації.

Метою GRECO є покращення спроможності своїх членів боротися з корупцією шляхом моніторингу дотримання ними антикорупційних стандартів Ради Європи через динамічний процес взаємної оцінки та тиску. Він допомагає виявити недоліки в національній антикорупційній політиці, спонукаючи до необхідних законодавчих, інституційних і практичних реформ.

GRECO також надає платформу для обміну передовим досвідом із запобігання та виявлення корупції.

Членство в GRECO, яка є розширеною угодою, не обмежується державами-членами Ради Європи. Будь-яка держава, яка брала участь у розробці розширеної часткової угоди, може приєднатися, повідомивши про це Генерального секретаря Ради Європи. Крім того, будь-яка держава, яка стає учасником Кримінальної чи Цивільної конвенцій про корупцію, автоматично приєднується до GRECO та її процедур оцінки. GRECO відкрита для держав-членів Ради Європи та держав, що не є членами Ради Європи.

Діяльність GRECO регулюється її Статутом і Правилами процедури. Кожна держава-член призначає до двох представників, які беруть участь у пленарних засіданнях GRECO з правом голосу; кожен член також надає GRECO список експертів, доступних для участі в оцінках GRECO. Інші органи Ради Європи також можуть призначати представників (наприклад, Парламентська асамблея Ради Європи). GRECO надала статус спостерігача Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) і ООН в особі Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC). GRECO обирає свого президента, віце-президента та членів свого бюро, які відіграють важливу роль у розробці робочої програми GRECO та нагляді за процедурами оцінювання.

Статутний комітет GRECO складається з представників Комітету міністрів держав-членів, які приєдналися до GRECO, і представників, спеціально призначених іншими членами GRECO. Він має повноваження приймати бюджет GRECO. Він також уповноважений опублікувати публічну заяву, якщо вважає, що член вживає недостатніх заходів щодо рекомендацій, адресованих йому.

Механізм GRECO забезпечує неухильне дотримання принципу рівності прав і обов'язків його членів. Усі члени беруть участь у процедурах взаємної оцінки та відповідності без обмежень.

Моніторинг GRECO включає:

- «горизонтальна» процедура оцінювання (всі члени оцінюються в рамках раунду оцінки), що призводить до рекомендацій, спрямованих на подальше проведення необхідних законодавчих, інституційних та практичних реформ;
- процедура відповідності, призначена для оцінки заходів, вжитих державами-членами для виконання рекомендацій.

GRECO працює в циклах: раунди оцінювання, кожен з яких охоплює певні теми. Перший раунд оцінки GRECO (2000–2002) стосувався незалежності, спеціалізації та засобів національних органів, задіяних у запобіганні та боротьбі з корупцією. Він також стосувався ступеня та обсягу імунітету державних службовців від арешту, судового переслідування тощо. Другий раунд оцінки (2003–2006) був зосереджений на виявленні, арешті та конфіскації доходів від корупції, попередженні та виявленні корупції в державному управлінні, а також запобігання використанню юридичних осіб (корпорацій тощо) як прикриття для корупції. Третій раунд оцінювання

(започаткований у січні 2007 року) розглядає (а) обвинувачення, передбачені Конвенцією про кримінальну відповідальність за корупцію, та (б) прозорість фінансування партій.

Процес оцінювання відбувається за чітко визначеною процедурою, згідно з якою GRECO призначає групу експертів для оцінювання конкретного члена. Аналіз ситуації в кожній країні здійснюється на основі письмових відповідей на анкету та інформації, зібраної під час зустрічей з державними службовцями та представниками громадянського суспільства під час виїзного візиту до країни. Після візиту на місце група експертів складає проект звіту, який надсилається досліджуваній країні для коментарів перед тим, як остаточно буде подано GRECO для розгляду та прийняття. У висновках звітів про оцінку може бути зазначено, що законодавство та практика відповідають – або не відповідають – положенням, які перевіряються. Висновки можуть привести до рекомендацій, які вимагають вжиття заходів протягом 18 місяців, або до зауважень, які члени повинні взяти до уваги, але формально не зобов'язані звітувати про них під час наступної процедури відповідності.

Однією з сильних сторін моніторингу GRECO є те, що виконання рекомендацій перевіряється в рамках процедури відповідності. Оцінка того, чи виконана рекомендація задовільно, частково чи не виконана, ґрунтується на звіті про ситуацію, який супроводжується підтверджуючими документами, поданими членом, який перевіряється, через 18 місяців після прийняття звіту про оцінку. У випадках, коли не всі рекомендації були виконані, GRECO перегляне невиконані рекомендації протягом наступних 18 місяців. Звіти про відповідність та додатки до них, прийняті GRECO, також містять загальний висновок щодо виконання всіх рекомендацій, метою якого є прийняття рішення про припинення процедури відповідності щодо конкретного члена. Нарешті, Правила процедури GRECO передбачають спеціальну процедуру, засновану на поступовому підході, для роботи з членами, реакція яких на рекомендації GRECO була визнана глобально незадовільною.

Україна є членом Group of States against Corruption з 2006 року та бере активну участь у розробці антикорупційного законодавства та моніторингових місіях. Адже, для того, щоб побороти корупцію у тій чи іншій сфері необхідно дослідити різні чинники корупції та їхній вплив на розвиток цієї сфери. Важливо розуміти підходи до усунення цих першопричин і відстежувати новітні міжнародні ініціативи, законодавство та угоди. Крім того, зусилля громадянського суспільства варто зосередити на політиці доброчесності, яка може запобігти корупції, сприяючи культурі доброчесності в державних установах і даючи громадянам впевненість, що уряди працюють в їх інтересах. Для боротьби з корупцією варто задіювати різні політичні інструменти, такі як кодекс поведінки та положення про викривачів.

Список використаних джерел:

1. Council Decision 2008/852/JHA of 24 October 2008 on a contact-point network against corruption // Official Journal L 301, 12.11.2008.
2. European Commission 'European Union Anti-corruption Report' (2014). https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf
3. Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption. Strasbourg, 15.V.2003. <https://rm.coe.int/168008370e>
4. Civil Law Convention on Corruption. Strasbourg, 4.XI.1999. <https://rm.coe.int/168007f3f6>
5. Criminal Law Convention on Corruption. Strasbourg, 27.I.1999. <https://rm.coe.int/168007f3f5>

УДК 343.1

Сімакова С.І., к.ю.н., доцент
кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ

Проаналізовано Закон України «Про запобігання корупції», в частині проведення антикорупційної експертизи. З'ясовано випадки призначення антикорупційної експертизи, та зроблено обґрунтовані висновки, щодо доцільності проведення антикорупційної експертизи.

Ключові слова: антикорупційна експертиза; корупція; кримінальне правопорушення; нормативно-правові акти.

Одним із механізмів протидії та запобігання корупції в Україні є антикорупційна експертиза. У Законі України «Про запобігання корупції» (Далі – Закон) зазначено, що антикорупційна експертиза – це діяльність із виявлення в нормативно-правових актах або в проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією. Аналізуючи Закон, варто зауважити, що право на здійснення антикорупційної експертизи виникає у громадських об'єднань, їхніх членів або уповноважених представників, а також у окремих громадян та юридичних осіб в діяльності щодо запобігання корупції проводити, які мають право замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їхніх проектів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій. Варто зауважити, що громадська антикорупційна експертиза та оприлюднення її

результатів може проводитися за ініціативою та коштами фізичних осіб, громадських об'єднань та юридичних осіб. Проведення такої експертизи можливе також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема коштом міжнародної технічної допомоги [1].

Україна не єдина держава серед країн Східної Європи, яка запровадила антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів. У Республіці Вірменія вимога щодо проведення антикорупційної експертизи була започаткована з 2009 року у зв'язку з постановою Уряду Республіки Вірменія від 22 жовтня 2009 року № 1205-Н «Про оцінку регулюючого впливу антикорупційних нормативно-правових актів». Антикорупційну експертизу в Республіці Вірменія здійснює спеціальний орган Міністерства юстиції – Агентство експертизи правових актів. Проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів в Республіці Молдова на законодавчому рівні визначено в 2008 році Законом Республіки Молдова «Про запобігання корупції і боротьбу з нею». Наведений міжнародний досвід певною мірою показав, що Україна рухається із своїми сусідами аналогічним шляхом в напрямку протидії корупції. Зокрема, положеннями Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» визначено, що Міністерство юстиції України проводить антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, а також розробляє порядок і методологію її проведення. Також зазначеним Законом визначено, що обов'язковій антикорупційній експертизі підлягають проекти законів України, акти Президента України, інші нормативно-правові акти, що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади [2].

Стаття 55 Закону України «Про запобігання корупції» визначає, що Національне агентство з питань запобігання корупції (Далі- НАЗК) за власною ініціативою може проводити антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів (Далі -НПА), які надаються на розгляд Верховній Раді (законопроекти) або Кабінету Міністрів України (найчастіше — постанови). НАЗК розробило алгоритми роботи з різними видами проектів НПА. Основні етапи цих алгоритмів однакові: моніторинг НПА. На цьому етапі експерти НАЗК переглядають проекти НПА на наявність у них положень, що можуть сприяти корупції, — корупціогенних факторів. Якщо корупціогенні факти виявлені, НАЗК бере документ на експертизу. власне експертиза НПА. Експерти НАЗК детально переглядають документ, визначають, які його положення є ймовірно корупціогенними, та готують рекомендації, як їх усунути [3].

Підсумовуючи вищевикладене, варто констатувати, що антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів дає можливість Україні бути на міжнародній арені у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Крім цього проведення антикорупційної експертизи дає можливість виявити норми, які сприятимуть корупції, і таким чином запобігти

численним корупційним схемам та кримінальним правопорушенням (злочинам, проступкам) у майбутньому.

Список використаних джерел:

- 1.Електронний режим доступу. Корупційні вікна в законодавстві: що потрібно знати про антикорупційну експертизу. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2020/07/10/7258896/>.
- 2.Електронний режим доступу. Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_40289.
- 3.Електронний режим доступу. Як НАЗК проводить антикорупційну експертизу? URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/yak-nazk-provodyt-antykorrupsijnu-ekspertyzu/>.

УДК 343.9

Олексієнко Ю.В., магістрантка

Науковий керівник – **Сімакова С.І.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРЕВЕНТИВНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Охарактеризовано превентивні антикорупційні механізми відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», та надано їм юридичну оцінку.

Ключові слова: корупція; превентивні заходи; антикорупційні механізми; кримінальні правопорушення.

На думку науковців, «на сьогоднішній день в суспільстві немає етичних стимулів до зниження посадових злочинів і корупції. У масовій свідомості склалося швидше позитивне ставлення до хабарництва і, як показали дані соціологічного дослідження, суспільство навіть виправдовує такі дії» [1, с. 8]. Нині корупцію сприймають як ефективний спосіб вирішення різних життєвих питань. Погоджуємося з твердженням І. Піголенко, що «складність ситуації полягає в тому, що корупція в нашій країні набула системного характеру. Це вже не побічний продукт, а органічна складова частина політико-адміністративної, економічної та соціальної системи держави. Державна служба багатьма розглядається як вигідний бізнес. За всім цим стоїть нестримна тяга до розкоші і неробства, з одного боку, і застійна бідність, пияцтво, наркоманія, зневажливе відношення до праці, чесності та порядності – з іншого» [1, с. 9].

Неналежне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб, так само як і порушення

встановлених чинним антикорупційним законодавством заборон та обмежень, стає джерелом корупції [2].

Законодавством встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм призначенням це – *засоби запобігання корупції*. Кожен посадовець повинен знати такі положення, розуміти, дотримуватись їх у своїй повсякденній діяльності, та пам'ятати про юридичну відповідальність, яку можна понести за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення.

Також варто зауважити, що законодавством передбачено низку вимог та процедур, спрямованих на запобігання корупції. Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів, які виступають «бар'єрами» на шляху вчинення корупційних правопорушень. Отже, зазначимо основні з на підставі аналізу Закону України «Про запобігання корупції» [3]. Перш за все це обмеження щодо використання службового становища; обмеження щодо одержання подарунків; обмеження щодо сумісництва та суміщення; обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; обмеження щодо спільної роботи близьких осіб.

Перш за все розглянемо обмеження щодо використання службового становища. Так, у статті 22 Закону України «Про запобігання корупції» (далі - Закону) вказано, що суб'єктам відповідальності за корупційні правопорушення забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах [3]. Ця норма Закону є абсолютно виправданою, адже посадова особа зобов'язана виконувати свої обов'язки, які покладені на неї чинним законодавством не зловживаючи при цьому владними повноваженнями.

Обмеження щодо одержання подарунків передбачено статтею 23 Закону, де вказано, що суб'єктам відповідальності за корупційні правопорушення забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб (у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи). Виключенням є подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою статті 23, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки [3]. Так,

дійсно така норма закону абсолютно точно корегує поведінку службових осіб, які мали б на меті вимагати, просити, одержувати подарунки.

Обмеження щодо сумісництва та суміщення передбачено статтею 25 Закону, де зазначено, що таке обмеження поширюється виключно на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зокрема, вказаним особам забороняється: 1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України; 2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України [3]. Аналізуючи дану норму, варто зауважити, що такі обмеження вони необхідні, задля розмежування функцій державних службовців, та недопущення сумісно працювати всупереч інтересам посадових осіб.

Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування передбачено статтею 26 Закону, де вказано, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється: протягом року з дня припинення відповідної діяльності укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами - підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб — підприємців; розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, встановлених законом; протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності [3]. І тут слід зазначити, що запровадження такого обмеження є загальновизнаним міжнародним антикорупційним стандартом. За своєю природою згаданий превентивний механізм має на меті мінімізувати ризики виникнення конфлікту інтересів при переході службовця на іншу, не пов'язану з

виконанням функцій держави роботу, мінімізувати випадки, коли особа у неправомірний спосіб створює особливо сприятливі умови для установ, підприємств, організацій, де вона планує працювати після залишення публічної служби або використовує на новій посаді службову інформацію або інші можливості своєї колишньої посади на службі.

Обмеження щодо спільної роботи близьких осіб передбачені статтею 27 Закону, де зазначено, що такі обмеження поширюється виключно на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Зокрема, вони не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. У зв'язку з цим, особи які претендують на зайняття посад, зазначених у підпунктах "а", "в"- "з" пункту 1 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб [3]. Тим можемо констатувати, що дане обмеження по суті складається з двох окремих заборон: мати в підпорядкуванні близьких осіб або бути їм прямо підпорядкованим. Тому, ситуація, коли близькі особи перебувають у відносинах прямого підпорядкування і при цьому підпорядкована особа працює у сільській місцевості, а керівник працює у місті, потребує врегулювання, оскільки має місце порушення обмеження з боку особи, яка є керівником.

Підсумовуючи вище викладено можемо зробити висновок, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у відповідності притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконанню вимог Закону України «Про запобігання корупції», за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Обмеження та заборони певних видів поведінки посадових осіб розглянуті нами вище покликані запобігати та врегульовувати конфлікти інтересів, які можуть виникати під час виконання функціональних обов'язків, та сприяють на формування правосвідомості в аспектів дотримання Закону України «Про запобігання корупції».

Список використаних джерел :

- 1.Пиголенко І. В. Хабарництво як соціальний феномен сучасного суспільства. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. 2009. № 4. С. 113–121. URL. <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6212/1/09-4-20.pdf>
- 2.Електронний ресурс. Правові аспекти організації роботи із запобігання корупції. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. М. Дніпро (квітень 2021). URL: <https://psjust.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B2.docx>
- 3.Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VIII Відомості Верховної Ради України. 2014.№ 49. Ст. 2056.

УДК 343.9/343.352

Настіна О.І., к.ю.н., доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ І КОРУПЦІЯ: АНАЛІЗ СТАНУ ПРОБЛЕМИ

Ключові слова: земельні відносини, корупція, аналітичні дослідження.

Корупція у земельно-правовій сфері наразі є однією із системних проблем. Корупційні ризики та окремі аспекти їх подолання є предметом уваги таких науковців І. І. Каракаш, І. О. Костяшкін, П.Ф. Кулинич, А. М. Мірошніченко, В.М. Носік, В. Є. Рубаник, В. І. Семчик, Н. І. Титова, М.В. Шульга та інші.

У порівнянні з 2021 роком у 2022 прояви корупції, з якими стикалися підприємці мікро-, малого і середнього бізнесу в Україні з 24% знизились до 18%. Натомість серед тих, хто стикався з корупцією в земельних питаннях за останній рік, лише одна десята опитаних заявляли про це. Такі результати дослідження «Прояви корупції серед підприємств агросектору у 2022 році» оприлюднила програма USAID з аграрного і сільського розвитку [1]. Прикметно, що один з десяти опитаних керівників мікро-, малих чи середніх підприємств, які стикались з проявами корупції в земельних питаннях за

останній рік, заявляв про факт корупції у відповідні органи. Серед тих, хто не заявляли про корупцію, найбільш поширеними причинами були недовіра до влади, впевненість у її бездіяльності та впевненість у тому, що від заяви нічого не залежить.

До найбільш системних та розповсюджених корупційних схем у земельній сфері увійшли: зловживання під час видачі та анулювання сертифіката інженера-землевпорядника (інженера-геодезиста); конфлікт інтересів при складанні документації інженерами-землевпорядниками; безкоштовна передача земельних ділянок фіктивним житлово-будівельним кооперативам; корупційна зміна цільового призначення земельної ділянки; зловживання при укладанні договорів про спільну діяльність (спільну обробку ділянки); передача прав на земельну ділянку в обхід процедури аукціонів; протиправна забудова на землях, які передані підприємствам, установам та організаціям на праві постійного користування; відмова від права постійного користування земельною ділянкою на користь третіх осіб; незаконне виведення особливо цінних земель через механізм отримання ділянки для обслуговування будинку; продаж інформації про місце розташування вільних земельних ділянок; погодження відведення земельної ділянки за процедурою безоплатної приватизації за неправомірну вигоду; підроблення рішень органів місцевого самоврядування про відведення земельної ділянки; зловживання правом безоплатного отримання земельних ділянок та «повторна приватизація»; залучення фіктивних заявників для виведення земельних ділянок шляхом використання механізму безоплатної приватизації; використання земельних пільг учасників бойових дій у корупційних схемах; зловживання під час здійснення контрольних (наглядових) функцій у сфері земельних відносин та землеустрою; отримання неправомірної вигоди за реєстрацію земельної ділянки; маніпуляції при прийнятті рішень щодо погодження експертизи землевпорядної документації, продаж «позитивних» висновків; зловживання під час проведення агрохімічної паспортизації земель; зловживання при видачі спецдозволів для зняття та перенесення родючого шару ґрунту; підроблення результатів ґрунтових обстежень задля відчуження особливо цінних земель; маніпуляції під час визначення ставки орендної плати за користування землями державної та комунальної власності; користування земельною ділянкою після закінчення строку дії договору оренди землі за неправомірну вигоду; вплив зацікавлених осіб на проведення земельних торгів для перемоги заздалегідь узгодженого учасника; внесення неправдивої інформації про земельний лот з метою уникнення конкурентної процедури аукціону; фальсифікація результатів земельних торгів шляхом виставлення на торги «спаринг-партнера»; самовільне зайняття земель державної та комунальної власності «за згоди» посадових осіб. Знищення актів на землю в архівах кадастру; тіньове розпорядження землями лісогосподарського призначення та незаконне відчуження земель водного фонду [2].

Для вирішення цієї актуальної проблеми необхідно провести екстрені міри, а також комплексний аналіз земельно-правової сфери. Важливо ідентифікували найбільш поширені корупційні ризики у сфері земельних відносин. Експерти запропонували конкретні заходи їх мінімізації та зміни до законодавства, які у разі їх успішної імплементації дадуть змогу обмежити або повністю усунути низку корупційних ризиків.

Список використаних джерел :

- 1.Прояви корупції в земельних питаннях у 2022 р. URL https://galinfo.com.ua/news/proyavy_koruptsii_v_zemelnyh_pytannayah_u_2022_r_otsti_znyzyls_na_4_389068.html (дата звернення 26.11.2022).
- 2.НАЗК назвало ТОП-30 корупційних схем у земельній сфері. URL <https://agravery.com/uk/posts/show/nazk-nazvalo-top-30-korupciynih-shem-u-zemelnij-sferi> (дата звернення 26.11.2022).

УДК 322.21

Щербина О.Є., студентка 3-го курсу

Науковий керівник – **Настіна О.І., к.ю.н., доцент**

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕДІАЦІЯ ТА КОРУПЦІЯ: ПРАВОВІ МОЖЛИВОСТІ

Судові механізми вирішення правових спорів в є ефективною, однак правова культура вирішення конфліктів у мирний (позасудовий) спосіб є доволі не сформованою практикою. Застосування медіації у вирішення правових конфліктів, спричинених корупцією – питання відкрите та дискусійне.

Ключові слова: медіація, корупція.

Взагалі медіація – це процес проведення переговорів, з метою уникнення конфлікту, його вирішення та знаходження рішення, яке задовольнить обидві сторони конфлікту. Закон України «Про медіацію» визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору) [1]. Медіація в Україні наразі перебуває у стані пробації її застосування, а культура позитивної ефективною правової комунікації як профілактики неконфліктних способів спілкування успішно розвивається.

Відзначимо, що за допомогою посередника (медіатора) сторони конфлікту налагоджують процес комунікації, аналізують ситуацію так, щоб самостійно знайшли такий варіант рішення, який би задовольнив їх інтереси та потреби. Застосування у різних сферах людських стосунків медіації, як інструменту (сімейна, організаційна, бізнес-медіація, конфлікти у родині), розвантажить судову систему та з найменшими втратами дозволить віднайти те рішення, що відповідає власним інтересам кожної зі сторін.

Щодо медіації та можливості вирішення правових конфліктів, пов'язаних з вчиненням корупційних правопорушень вказуємо, що це відбутися може лише у судовому процесі, а не у спосіб позасудових добровільних процедур. Медіація та врегулювання спору за участю судді – це дещо різні методи, проте обидва дозволяють уникнути судового процесу. Якщо звернутися до Кодексу адміністративного судочинства України [2], то процедура врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку (не більше ніж 30 днів з дня постановлення ухвали про її проведення). Важливо, що строк проведення такої процедури не підлягає продовженню. Врегулювання спору за участю судді відбуватиметься у формі наради. Останні можуть бути спільними (проводяться за участю всіх сторін, їхніх представників і судді) та/або закритими. Закриті наради проводяться окремо з кожною стороною. Закриті наради в певних випадках може ініціювати суддя (наприклад, коли виникає підозра у приховуванні однією зі сторін необхідної інформації) [3, 128].

Для судді існує низка репутаційних ризиків, а саме ризик бути звинуваченим у корупції, оскільки в процесі врегулювання спору проводяться зустрічі зі сторонами за закритими дверима. Медіатор не наділений владними повноваженнями, а отже, не несе таких ризиків. Чи захоче суддя ініціювати зустріч за закритими дверима для кожної зі сторін, не боячись, що потім отримає звинувачення в корупції – відкрите питання.

Медіатор не призначається, а обирається сторонами спільно на добровільній основі. Як суддя, так і медіатор не надають юридичних консультацій під час медіації та не приймають рішення за сторони, не займають позицію будь-якої зі сторін. Їхні дії спрямовані на врегулювання спору мирним шляхом.

Існують ситуації, в яких потрібна участь саме судді-медіатора. У випадках, коли необхідно вирішити адміністративний спір між суб'єктом владних повноважень та громадянином чи юридичною особою, саме державні органи повинні бути ініціаторами процедури врегулювання спору альтернативним методом. Якщо ж ініціатива виходить від фізичної чи юридичної особи, пропозиція має бути прийнята суб'єктом владних повноважень без заперечень. У такому разі суддя-медіатор є незамінним. Надалі, якщо справа дійде до суду, суддя-медіатор не може залучатися до її розгляду.

Важливо, що судове вирішення спору має бути останнім засобом захисту порушених прав, тому нові превентивні заходи мають позитивну тенденцію впровадження. Однак потрібно розуміти, що медіація має непередбачуваний характер [4, с. 247]. На відміну від вирішення спору в суді, коли справа вирішується в межах позовних вимог, під час медіації, незалежно від того, судова вона чи ні, сторони мають право прийняти будь-яке рішення. Головне, щоб воно було вигідне обох сторін.

Загалом, будь-який превентивний захід не є панацеєю у вирішенні конфліктної ситуації. Однак бажання осіб вирішити конфлікт, готовність та спроможність взяти участь у медіації – це єдиний правильний шлях для виходу з кризової ситуації.

Хоча переваги медіації і є зрозумілими для більшості державних службовців, але позитивіська правова система України обумовлює необхідність регламентації участі влади у таких неформальних процедурах. Законодавство має передбачати наявність у державного органу повноважень на врегулювання спору, а вже тонкощі процедури мають відноситись до сфери розсуду самого органу, оскільки у такій свободі й полягає сутність альтернативного вирішення спорів. Медіація в адміністративних спорах ніколи не набуде масового поширення в Україні без реалізації зазначених змін. Запровадження спеціальних статей у Законі України «Про медіацію», які будуть враховувати специфіку адміністративних спорів дозволить здійснити корінний перелом у взаємовідносинах влади і громадян. Результатом таких нововведень має стати поява нової генерації державних службовців, які будуть здатні брати на себе відповідальність та йти на певні поступки перед приватною особою при врегулюванні спору, вступати з нею в переговори та проявляти більшу варіативність при реалізації владних повноважень.

Застосування медіації у вирішення правових конфліктів, спричинених корупцією – питання відкрите та дискусійне.

Список використаних джерел:

1. Про медіацію. Проект Закону від 16 листопада 2021 № **1875-IX**. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 30.11.2022).
2. Кодекс адміністративного судочинства України відвід 06.07.2005 № 2747-IV. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 30.11.2022).
3. Мельниченко Р. Г. Медиация: Учебное пособие для бакалавров / Р. Г. Мельниченко. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2014. – 192 с.
4. Леннуар Н. Н. Альтернативное разрешение споров: переговоры и медиация: Учеб.-метод. пособие. - СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права имени Принца П. Г. Ольденбургского, 2004. – 100 с. 3. Лeko Б., Чуйко Г. Медіація: підручник. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. – 464 с.

УДК 343.1

Бойко І.О., студентка 3-го курсу

Науковий керівник – **Ломакіна І.Ю.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

НЕОБХІДНІСТЬ НАЯВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ ДЛЯ ВСТУПУ В ЄС

Ключові слова: антикорупційний суд, історія, склад, завдання, справи розгляду, Європейський Союз.

Процес створення Вищого антикорупційного суду України (далі ВАКС) був тривалим і непростим.

Створення цього суду було задекларовано ще під час судової реформи 2016 року. Однак, повноцінну роботу новий суд розпочав лише через три роки – 5 вересня 2019 р. За задумом авторів законопроекту № 6011 "Про Вищий антикорупційний суд", ВАКС мав розглядати виключно справи високопосадовців, що розслідуються НАБУ.

Венеціанська комісія у своєму Висновку від 9 жовтня 2017 року, оцінюючи законопроект підтримала таку позицію, і констатувала, що ВАКС мають бути підсудними не тільки корупційні правопорушення *stricto sensu*, але й пов'язані злочини, зокрема такі, як зловживання владою або офіційним статусом, незаконне збагачення та відмивання грошей.

Цікаво, що представники судової влади виступали проти створення ВАКС. Зокрема, Вища Рада правосуддя неодноразово заявляла, що створення спеціалізованих судів не відповідає Конституції України. Проте, як не намагалась українська влада уникнути цього кроку, але умова створення ВАКС стала однією з ключових для співпраці з МВФ та отримання допомоги Євросоюзу.[1]

Станом на вересень 2020 року в першій інстанції ВАКС працюють 27 суддів, з яких із початку роботи суду сформовано 6 постійних колегій по 3 судді кожна (з 01.01.2021 року – 5 постійних колегій) для розгляду справ за сутністю, та обрано 9 (з 01.01.2021 року – 12) слідчих суддів для здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб на стадії досудового розслідування. В апеляційній інстанції – 11 суддів та 4 колегії.[2]

Завданням суду є здійснення справедливого правосуддя в кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів.

ВАКС розглядає справи про: розкрадання державного майна шляхом зловживання службовим становищем; зловживання впливом, владою або службовим становищем; нецільове використання бюджетних коштів; здійснення видатків бюджету чи надання кредитів без встановлених бюджетних призначень; пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі та отримання службовою особою такої вигоди; підкуп аудитора, нотаріуса, оцінювача тощо викрадення, пошкодження, привласнення вимагання документів, штампів печаток тощо; шляхом зловживання службовим становищем; порушення встановлених правил обігу наркотиків, психотропних речовин та їх аналогів шляхом зловживання службовим становищем викрадення, вимагання, привласнення зброї,

вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів шляхом зловживання службовим становищем.

Наразі Україна перебуває на першому етапі шляху до європейського майбутнього, а саме на етапі оцінювання. Єврокомісія обумовила перехід до наступного етапу (переговорів щодо вступу до ЄС) проведенням системних і докорінних реформ у нашій державі. Серед них:

- посилення боротьби з корупцією, зокрема на високому рівні;
- забезпечення відповідності законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам Групи з фінансових заходів;
- ефективне функціонування «антиолігархічного» закону. [3]

Тому боротьба з корупцією є необхідною умовою для вступу України в ЄС.

Цікавим є те, що Верховний Суд продовжує рятувати від тюрми суддів, засуджених за хабарі антикорупційним судом. Однією із причин цього може бути те, що антикорупційний суд створювався за активної участі міжнародних експертів, а суддів Верховного Суду обирала Вища кваліфікаційна комісія суддів, більшість якої складали негідники від суддівських кланів.

Подолати таку ситуацію можна через створення окремої антикорупційної палати у Верховному Суді, судді до якої б обиралися за процедурами, аналогічними процедурі відбору до Вищого антикорупційного суду. Якщо цього не зробити, то багато корупційних справ і надалі перебуватимуть під серйозним ризиком. [4]

Після початку російської агресії виявилось немало посадовців, які вчинили незаконні дії, та працюють «на дві сторони». Для прикладу можна згадати нардепку Наталію Королевську, яка має маєток в РФ, попри те, що не вказувала це в декларації. Іншим випадком був заступник Голови Верховного Суду України та суддя Богдан Львов, який мав з 1999 року паспорт РФ.

Тому, сподіваюся, що в подальшому антикорупційний суд буде працювати на користь держави, та вважаю необхідним, щоб представники виконавчої влади в Україні проходили кращу перевірку щодо інформації, яку вони вказують та не вказують в деклараціях, так як багато чого незаконного є прихованим...

Список використаних джерел :

1. Мисник Н. Вищий антикорупційний суд: перша практика і перспективи, проблеми правового регулювання. Режим доступу URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/first_cases_of_the_high_anticorruption_court_in_ukraine/ (дата звернення 29.11.2022)
2. Вищий антикорупційний суд України. Режим доступу URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 29.11.2022)
3. Кахнова М. На шляху до ЄС: як Україні боротися з корупцією та олігархами. Режим доступу URL: <https://mind.ua/openmind/20243472-na-shlyahu-do-es-yak-ukrayini-borotisyaz-korupcieyu-ta-oligarhami> (дата звернення 29.11.2022)

УДК 343

Коломієць Т.О., адвокат
судового департаменту
Адвокатського об'єднання
«АВЕР ЛЄКС», м. Київ

ЗАХИСТ КЛІЄНТА ЗА ОБВИНУВАЧЕННЯМ У ВЧИНЕННІ КОРУПЦІЙНОГО ДІЯННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Захист у справах про корупційні злочини набув нових забарвлень спочатку з появою Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, і вже як рік – із появою Вищого антикорупційного суду. Особливість захисту у корупційних справах полягає в специфіці методики їх розслідування; специфіці клієнтів адвоката, (державні службовці, високопосадовці, політики). Вичерпний перелік з дев'ятнадцяти злочинів, які вважаються корупційними, наведено у примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України (далі - КК): ст.ст. 364,364-1, 368, 368-2, 368-3, 369, 369-2 КК [1].

Корупційні дії — одна з найскладніших проблем під час війни, тож Верховна Рада України 05.05.2022 надала до ознайомлення проєкт Закону № 7348 від 04.05.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану» (далі — законопроект). Законопроектом запропоновано доповнити Кримінальний кодекс України, а саме статтю 111 «Державна зрада», пунктом 3 змісту який, в умовах воєнного стану, корупційне діяння фактично прирівнює до державної зради [5].

У корупційних злочинах єдиною можливістю звільнення від кримінальної відповідальності законодавець залишає закінчення строків давності. На практиці така підстава може застосовуватися вкрай рідко через тривалість строків давності, тож, можна стверджувати, що обвинувачений у корупційному злочині фактично позбавлений можливості розраховувати на звільнення від кримінальної відповідальності. Законодавець закріпив принципово жорстке ставлення до корупційних злочинів [4].

Працюючи з підозрюваним, адвокат визначає стратегію захисту. Обираються базові положення: або повністю відкидати обвинувачення (з метою закриття КП чи намагаючись досягти виправдувального вироку) або зменшувати можливі тяжкі для клієнта наслідки, розраховуючи на більш м'яке покарання. Не можна виключати можливість відшукувати чи створювати

обставини, що пом'якшують покарання. Відшкодування шкоди, сприяння розкриттю злочину, каяття, примирення з потерпілим у корупційному злочині не можуть слугувати для звільнення від кримінальної відповідальності, але це не виключає можливості визнання їх обставинами, що пом'якшують покарання, адже суд згідно ст. 66 КК може визнати такими обставинами будь-що. Не варто забувати і про ті, що для корупційних злочинів, так само, як і для інших, у повній мірі діють обставини, що виключають злочинність діяння, перелічені у розділі VIII КК. У контексті обвинувачення у корупційному злочині іноді можуть бути застосовані такі з цих обставин, як виконання наказу або розпорядження, діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42 КК), фізичний або психічний примус, крайня необхідність [1].

Здійснення захисту у справах про корупційні злочини в цілому не може бути пасивним, оскільки зазвичай на практиці весь процес збору доказів слідчими спрямовано на отримання саме викривальних доказів, при цьому не завжди такі докази прямо доводять вину особи, але зазвичай все одно обвинувальний акт надсилають до суду, навіть за умови недостатності чи взагалі відсутності доказів, які безсумнівно вказують на причетність особи до вчинення корупційного злочину [4].

Найважливішим під час захисту в таких справах є правильне та достовірне відтворення всіх фактів і обставин кримінального правопорушення для подальшої оцінки ймовірно можливих варіантів захисту; спростування фактів щодо вчинення корупційного злочину; збір, установлення й оцінка доказів, які свідчать про наявність провокації з боку працівників правоохоронних органів до вчинення підзахисним корупційного злочину, якщо мова, до прикладу, про надання або отримання неправомірної вигоди, які, напевно, є найпоширенішими кримінальними правопорушеннями, на прикладі яких побудуємо цю публікацію [6].

Для ефективного здійснення захисту правильною є тактика проведення активного збору доказів стороною захисту під час досудового розслідування на підтвердження невинуватості особи, наявності провокації особи до вчинення корупційного злочину в разі розслідування злочинів, пов'язаних із наданням або отриманням неправомірної вигоди [6].

Таким чином, ефективний захист у кримінальних справах про корупційні злочини потребує досконалої побудови адвокатом індивідуальної, ексклюзивної та виняткової стратегії і тактики захисту клієнта в кожному окремому кримінальному провадженні, як під час досудового розслідування, так і під час судового розгляду справи по суті.

Список використаних джерел :

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № № 2341-III (Редакція станом на 06.11.2022). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.12.2022).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 07.12.2022).
3. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 (редакція станом на 15.02.2019) URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 07.12.2022).
4. Тактика захисту в кримінальному судочинстві України: поняття та сутність. Вісник кримінального судочинства № 4/2018. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2018_lysak.pdf . С. 111-118. (дата звернення: 07.12.2022).
5. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану №7348 від 04.05.2022 Відомості Верховної Ради України URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39559> (дата звернення: 07.12.2022).
6. Особливості захисту у справах про корупційні злочини. Стаття від 12.11.2020 № №41 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EA014259> (дата звернення: 07.12.2022).

УДК 343.9

Корнійчук В.І., магістрант

Науковий керівник – **Ковальчук В.І.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ МЕХАНІЗМИ «ПРЕВЕНТИВНОЇ» БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У В'ЄТНАМІ

Через відмінності в політичних системах і законодавчих традиціях країни мають різні тенденції у формулюванні основних антикорупційних законів, формуючи різні законодавчі моделі. Дослідження та аналіз законодавчої «превентивної» моделі основних антикорупційних законів В'єтнаму важливо для того, щоб надати орієнтир для вибору моделі для формулювання основних антикорупційних законів нашої держави.

Антикорупційна модель в'єтнамського законодавства, спрямована на превенцію. Законодавча модель запобігання корупції спрямована на зменшення проявів корупційної психології державних службовців через відповідні нормативні акти до виникнення корупції, щоб досягти мети запобігання корупції [9]. Ця модель насамперед наголошує на профілактиці та в основному будує законодавство навколо механізму запобігання. В такому випадку досягнення мети запобігання корупції здійснюється шляхом удосконалення системи боротьби з корупцією, посилення нагляду за

корупцією та посилення антикорупційної пропаганди і, як правило, не передбачає кримінального покарання [2].

Відтоді, як Закон В'єтнаму про боротьбу з корупцією був вперше прийнятий у 2005 році, він тричі переглядався у 2007, 2012 та 2018 роках, а його зміст поступово вдосконалювався та оновлювався.

Як типова модель законодавства про запобігання корупції, її положення щодо запобігання корупції є такими:

По-перше, шлях уточнення специфічних конотацій таких понять, як корупція, корупційна поведінка та конфлікт інтересів, і обмеження сфери їх коригування; громадськість та посадові особи можуть роз'яснити, яка поведінка можлива, а яка ні, щоб регулювати власну поведінку під час виконання своїх обов'язків, не торкатися правової червоної лінії та завжди підтримувати чистий стиль державної служби.

По-друге, чітко визначити принципи, зміст, методи та обов'язки розкриття інформації та вимагати від уряду проведення регулярних або тимчасових пресконференцій, пресконференція тощо, надавати ЗМІ свої заходи протидії корупції та розгляду корупційних дій чи справ [6].

По-третє, уточнити Кодекс поведінки державних службовців шляхом встановлення механізму конфлікту інтересів та механізму ротації посад, а також передбачити, що коли виникає конфлікт інтересів, який унеможливорює подальше виконання своїх обов'язків, виконання персоналом, який має конфлікт інтересів, перевіряється, а виконання ним обов'язків призупиняється або тимчасово припиняється. Здійснюється тимчасове переведення на інші посади. При цьому передбачається регулярний обмін кадрами та державними службовцями, які не є керівниками та не обіймають керівні посади; причому обмін має бути чесним, справедливим та професійно відповідним. Запобігаючи поширенню корупції, це положення також сприяє захисту законних прав та інтересів державних службовців [7].

По-четверте, за допомогою створення системи декларування майна здійснюється нагляд за особистим майном державних службовців, їх подружжям, майном і змінами фінансового стану неповнолітніх дітей, а також за особами, які неправдиво задекларували своє майно та не змогли обґрунтовано пояснити джерело збільшення їх майна. Водночас розширити систему ідентифікації витрат та систему перевірки доходів для подальшого доповнення та вдосконалення декларації про майно особи [3].

По-п'яте, передбачати систему відповідальності першої особи, відповідальної за різні державні органи, недержавні підприємства, непублічні організації та установи, організації та підрозділи, усі сторони можуть вживати різноманітних заходів для запобігання та виявлення корупції в межах своїх власних обов'язків. Боротьба з усіма видами корупції та створення прозорої атмосфери уряду є головним завданням його очільника.

По-шосте, зміцнювати міжнародне співробітництво в арешті активів, заморожуванні рахунків, конфіскації та поверненні корупційних активів,

удосконалення механізму екстрадиції осіб для того, щоб причетні до корупції посадовці не намагалися уникнути покарання за кордоном [4].

Разом з тим, запобігання корупції є вимогою Конвенції ООН проти корупції. Закон «Про боротьбу з корупцією» розглядає запобігання корупції як головний інструмент боротьби з корупцією. Це вимога для виконання зобов'язань Конвенції та важливий захід відповідно до міжнародних стандартів боротьби з корупцією [10].

З моменту впровадження реформи та відкритості у 1986 році в'єтнамський уряд поступово покращив відповідні допоміжні нормативні акти, такі як запровадження правових документів, таких як Закон про посадових осіб і державних службовців, Закон про скарги та звинувачення, які не тільки розширили превентивні можливості, але й визначили механізми боротьби з корупцією з огляду на принцип верховенства права, а також додатково роз'яснили дієвість важелів механізму протидії корупції та певною мірою стримав небажану ситуацію швидкого поширення корупції у В'єтнамі [1].

Таким чином, можна дійти висновку, що всеосяжна законодавча антикорупційна модель В'єтнаму, яка поєднує кримінальне покарання з завчасним попередженням є збалансованою законодавчою моделлю, яка об'єднує превентивні заходи та кримінальне покарання. У конкретній законодавчій практиці країни можуть приділяти більше уваги превентивній частині з точки зору забезпечення боротьби з корупцією, тоді як частина покарання використовується як доповнення до чинного кримінального законодавства та кримінально-процесуального законодавства.

З точки зору запобігання корупції, для нашої держави також важливо розглянути можливість створення системи управління для державних службовців, яка в основному передбачає кодекси поведінки державних службовців, запобігання конфлікту інтересів та декларування майна. Щоб змінити поточну ситуацію, коли в антикорупційному законодавстві України макропрограма не є ефективною, найкращим вибором може бути базовий закон про боротьбу з корупцією, який об'єднує запобігання та покарання в рамках комплексної законодавчої моделі.

Список використаних джерел :

1. Gong, T., & Yang, S. L. (2019). Controlling Bureaucratic Corruption. In Oxford Research Encyclopedia of Politics. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-1463>
2. He, J. H. & Zhang, X. M. (2015). Research on Anti-Corruption Legislation. Criminal Science, 6, 3-22.
3. Hope Sr., K. R. (2017). Fighting Corruption in Developing Countries: Some Aspects of Policy from Lessons from the Field. Journal of Public Affairs, 17, Article ID: e1683. <https://doi.org/10.1002/pa.1683>

4. Liu, X. H. (2020). Vietnam Anti-Corruption Law. *Southeast Asian Studies*, 3, 24-51.
5. Liu, Y. H., & Ji, Y. (2016). On Construction of Anti-Corruption Basic Law. *Administrative Law Review*, 2, 18-26.
6. Mansoor Marican, Y. (1979). Combating Corruption: The Malaysian Experience. *Asian Survey*, 19, 597-610. <https://doi.org/10.2307/2643897>
7. Michael, T. (2019). Humanity in the Enforcement of Anti-Corruption Laws. *Jurnal Hukum Bisnis Bonum Commune*, 2, 211-215. <https://doi.org/10.30996/jhbbc.v2i2.2597>
8. Quah, J. S. (2018). Combating Corruption in Asian Countries: Learning from Success & Failure. *Daedalus*, 147, 202-215. https://doi.org/10.1162/daed_a_00511
9. Vian, T. (2020). Anti-Corruption, Transparency and Accountability in Health: Concepts, Frameworks, and Approaches. *Global Health Action*, 13, Article ID: 1694744. <https://doi.org/10.1080/16549716.2019.1694744>
10. Zhang, Q. Y., & Liu, M. (2013). Discussion on Punishment and Prevention of Corruption Legislation. *Gansu Social Sciences*, 6, 144-146.

УДК 343.9

Музиченко С.К., магістрант

Науковий керівник – **Ковальчук В.І.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ БОРотьБИ З КОРУПЦІЄЮ

Одним із визначальних законодавчих інструментів допомоги в боротьбі з корупцією у просторі Європейського Союзу є забезпечення загального високого стандарту законодавства, зокрема щодо корупції, з метою врахування цих антикорупційних положень до всіх галузевих законів.

Серйозні проблеми з корупцією завжди призводять не лише до значної втрати державних активів, але й шкодять покращенню ефективності як загальнодержавного національного управління, так і регіонального рівня управління. Країни, які страждають від корупції, почали ухвалювати антикорупційне законодавство для запобігання та боротьби з корупцією та поступово перейшли від фрагментованих антикорупційних норм до використання базового антикорупційного закону для розробки на найвищому рівні та домінування в національній антикорупційній правовій системі.

ЄС пропонує нове законодавство та працює над запобіганням корупції в межах, встановлених Договором про функціонування Європейського Союзу (TFEU) [1].

ЄС, як наднаціональне об'єднання держав, повинен забезпечувати високий рівень безпеки, в тому числі шляхом запобігання та боротьби зі злочинністю та наближення кримінального законодавства країн-членів ЄС.

Стаття 83 Договору про функціонування Європейського Союзу визначає корупцію як «євро-злочин» – особливо серйозний злочин із транскордонним виміром, згідно з яким ЄС може за певних обставин прийняти мінімальні правила у цій сфері.

Правовою основою для боротьби з шахрайством та будь-якою іншою незаконною діяльністю, що зачіпає фінансові інтереси ЄС, є стаття 325 Договору про функціонування Європейського Союзу [1], яка покладає на сам ЄС та його держави-члени зобов'язання захищати бюджет ЄС від фінансових та корупційних зловживань.

Європейська Комісія проводить дослідження як ключову дію в рамках Стратегії ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю, щоб оцінити, чи відповідають чинні антикорупційні правила ЄС новітній кримінальній практиці, і переконатися, що вони охоплюють усі відповідні злочини, пов'язані з корупцією. Саме тому, у своїй промові про стан ЄС у 2022 році президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн оголосила, що наступного року Комісія представить заходи щодо оновлення законодавчої бази для боротьби з корупцією. А саме: Конвенції 1997 року про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб ЄС або посадових осіб країн ЄС; Рамкового рішення Ради Європи 2003 року про боротьбу з корупцією в приватному секторі, яке криміналізує як активні корупційні дії, так і пасивний підкуп; Рішення Ради 2008/852/JHA від 2008 р. щодо мережі контактних пунктів проти корупції [3].

Законодавство щодо боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, що зачіпає фінансові інтереси Союзу, також є наріжним каменем основи антикорупційної політики ЄС

Директива про боротьбу з шахрайством, що завдає шкоди фінансовим інтересам Союзу за допомогою кримінального права (Директива (ЄС) 2017/1371 [8], встановлює правила щодо визначення кримінальних злочинів і санкцій щодо боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, що зачіпає фінансові інтереси ЄС.

На основі нового Регламенту про загальний режим умов для захисту бюджету Союзу (Регламент (ЄС, Євратом) 2020/2092) [12], Комісія може запропонувати Раді запровадити бюджетні заходи щодо країн ЄС, де порушення принципів верховенства права, включаючи корупцію, можуть вплинути або серйозно ризикують вплинути на надійне фінансове управління бюджетом ЄС.

Поруч із цим, неостанню роль у боротьбі з корупцією в країнах-членах ЄС відіграло створення Європейської прокуратури, яка має мандат на проведення кримінальних розслідувань і судове переслідування у справах про транскордонну корупцію (Регламент Ради (ЄС) 2017/1939 від 12 жовтня 2017 року про впровадження посиленої співпраці щодо створення Європейської прокуратури) [7].

Європейське управління по боротьбі з шахрайством (OLAF) проводить адміністративні розслідування відповідно до Регламенту (ЄС, Євратом) № 883/2013 для боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, яка зачіпає фінансові інтереси ЄС (див. також Рішення Комісії 1999/352/ ЄС, ЄОБС, Євратом створюють Європейський офіс по боротьбі з шахрайством (OLAF)) [13].

Ефективній боротьбі з корупцією сприяють правила ЄС щодо запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму; державні закупівлі; правила повернення та конфіскації активів, а також інформування.

5-та Директива про боротьбу з відмиванням грошей (AMLD) зобов'язує всі держави-члени ЄС створювати централізовані реєстри банківських рахунків і системи пошуку даних, а також центральні реєстри бенефіціарної власності. Закон про боротьбу з фіктивним працевлаштуванням також встановлює взаємозв'язок реєстрів бенефіціарної власності для підвищення прозорості корпоративної власності. Оновлену версію цих правил (6-та Директива) було запропоновано Комісією в липні 2021 р.

Директива про боротьбу з відмиванням грошей за допомогою кримінального права (ЄС) 2018/1673 [9] встановлює мінімальні правила щодо криміналізації відмивання грошей і встановлює, що корупція має бути предикатним злочином до відмивання грошей.

ЄС регулює сферу повернення активів і конфіскації для повернення доходів, одержаних злочинним шляхом, у тому числі у випадках корупції. Сюди входить Директива 2014/42/EU щодо заморожування та конфіскації засобів і доходів від злочинів, Рішення Ради 2007/845/ЈНА щодо співпраці між офісами з повернення активів, Рішення Ради 2005/212/ ЈНА від 24 лютого 2005 року про конфіскацію доходів, засобів і майна, пов'язаних зі злочинами, і Регламент (ЄС) 2018/1805 про взаємне визнання наказів про замороження та наказів про конфіскацію.

Директива ЄС (ЄС) 2019/1937 [10] щодо захисту осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу («Директива про інформування») була прийнята в 2019 році з метою покращення виявлення корупції і для кращого захисту викривачів.

Правила ЄС щодо державних закупівель спрямовані на запобігання корупції під час тендерних процедур.

Для боротьби з ухиленням від сплати податків, злочином, пов'язаним з корупцією, Директива (ЄС) 2010/24 передбачає взаємну допомогу для стягнення позовів, пов'язаних із податками, зборами та іншими заходами. Директива (ЄС) 2011/16 щодо адміністративного співробітництва у сфері прямого оподаткування передбачає взаємну допомогу для боротьби з ухиленням від сплати податків, а також заходи для підвищення прозорості корпоративного оподаткування.

ЄС також застосовує суворі правила щодо запобігання корупції та прозорості у своїх установах. Для цього існує кілька правил і політик:

- Правила для державних службовців ЄС – Положення про персонал;
- Правила процедури Комісії;
- Інструкції щодо подарунків і гостинності для персоналу Європейської Комісії;
- Етика та доброчесність для комісарів;
- Кодекс поведінки для членів Європейської комісії;
- Незалежний етичний комітет;
- Реєстр прозорості ЄС;
- Прозорість і лобіювання в Комісії та інші.

Таким чином, ми з впевненістю можемо стверджувати, що боротьба з корупційними правопорушеннями не залишається поза увагою держав-членів Європейського Союзу. Разом з тим, досить великий масив законодавства потребує систематизації для більш ефективної боротьби з проявами корупції на теренах європейського простору та пришвидшення його імплементації окремими державами-членами з метою випрацювання прозорих та зрозумілих механізмів покарання за корупційні злочини.

Список використаних джерел :

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - Protocols - Annexes - Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007. Official Journal C 326 , 26/10/2012 P. 0001 – 0390
2. Convention drawn up on the basis of Article K.3 (2) (c) of the Treaty on European Union on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union. Official Journal C 195 , 25/06/1997 P. 0002 – 0011
3. Council Decision 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime. Official Journal of the European Union. L 332/103
4. Council Decision 2007/845/JHA of 6 December 2007 concerning cooperation between Asset Recovery Offices of the Member States in the field of tracing and identification of proceeds from, or other property related to, crime. Official Journal of the European Union. L 84/1
5. Council Decision 2008/852/JHA of 24 October 2008 on a contact-point network against corruption. Special edition in Croatian: Chapter 19 Volume 016 P. 139 – 140
6. Council Framework Decision 2003/568/JHA of 22 July 2003 on combating corruption in the private sector. Official Journal L 192 , 31/07/2003 P. 0054 – 0056
7. Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO'). Official Journal of the European Union. L 283/1

8. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law.
9. Directive (EU) 2018/1673 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2018 on combating money laundering by criminal law. Official Journal of the European Union. L 284/22
10. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. Official Journal of the European Union. L 305/17
11. Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. Official Journal of the European Union. L 127/39
12. Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget. Official Journal of the European Union. L 433/1
13. Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 September 2013 concerning investigations conducted by the European Anti-Fraud Office (OLAF) and repealing Regulation (EC) No 1073/1999 of the European Parliament and of the Council and Council Regulation (Euratom) No 1074/1999. Official Journal of the European Union. L 248/1.

УДК 343.9

Безбородов А.О., магістрант

Науковий керівник – **Ковальчук В.І.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

В умовах боротьби за захист суверенітету, територіальної цілісності України, а також здійснення невід’ємного права на побудову демократичної та правової держави, не викликає сумнівів історична важливість рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року про визнання європейської перспективи та надання Україні статусу країни-кандидата.

Європейська Рада прийме рішення щодо подальших кроків та перспектив України, коли всі умови, зазначені у висновку Комісії щодо заявки України на членство в ЄС, будуть повністю виконані. Представники ЄС у публічних виступах наголошують, що підготовлений українською стороною план дій щодо виконання рекомендованих кроків, включених у висновок Європейської комісії, має уже певний прогрес, а тому наразі немає сумнівів щодо їх повного та ефективного виконання.

ЄС підтверджує свою відданість подальшому зміцненню відносин з Україною, зокрема шляхом цілеспрямованої підтримки зусиль України щодо

європейської інтеграції та повного використання потенціалу Угоди про асоціацію, включаючи поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA). ЄС визнає значний прогрес, якого Україна вже досягла в процесі реформ, разом з тим підкреслюючи необхідність збереження та розвитку досягнутих результатів.

5 вересня 2022 року за результатами 8-го засідання Ради асоціації між ЄС та Україною, Рада асоціації привітала кроки, які Україна зробила на даний момент щодо реформ у сфері боротьби з корупцією, шахрайства, боротьби з відмиванням грошей і верховенства права, і закликала Україну продовжувати зусилля в цих сферах.

Наголошено на першочерговій важливості забезпечення незалежності, ефективності та сталості антикорупційної інституційної бази та недопущення політизації роботи всіх правоохоронних органів.

Рада асоціації привітала важливі кроки, зроблені Україною на шляху комплексної реформи судової системи у 2021 році та призначення нового керівника САП, водночас наголосивши на нагальній необхідності завершити відбір нового директора Національного антикорупційного бюро України та реформи Конституційного Суду України (КСУ), включаючи чіткий і прозорий конкурсний процес відбору суддів [5].

Разом з тим, ЄС через свої інституції у своїх взаємозв'язках з Україною наголошує, що його підтримка післявоєнної реконструкції буде пов'язана з впровадженням реформ для забезпечення верховенства права, стійких демократичних інститутів, зменшення впливу олігархів на економіку, посилення антикорупційних заходів відповідно до європейського шляху України та сприяння процесу узгодження законодавства з державами-членами ЄС.

Цікавою та безумовно необхідною для України є співпраця з європейськими інституціями, що протидіють корупції. Зокрема, Європейські партнери проти корупції (ЕРАС) і Європейська контактна мережа проти корупції (ЕАСН) є незалежними інституціями для практиків, об'єднаних спільною метою запобігання та боротьби з корупцією. Хоча ЕРАС існує з 2004 року, ЕАСН було засновано в 2008 році за зразком ЕРАС [4].

ЕРАС складається з антикорупційних органів та органів нагляду за поліцією з країн-членів Ради Європи. ЕАСН, більш офіційна мережа, створена за рішенням Ради Європейського Союзу, об'єднує антикорупційні органи держав-членів Європейського Союзу. Дві мережі здебільшого працюють разом як одна, враховуючи однакову місію та цілі. Більшість антикорупційних органів також фактично є членами обох.

Із загальною метою зміцнення співпраці ЕРАС/ЕАСН забезпечують платформу для практиків для обміну досвідом та інформацією у сфері боротьби з корупцією та поліцейського нагляду, допомагають один одному та виступають за впровадження міжнародних правових інструментів. Вони визнають важливість забезпечення незалежності як органів поліцейського

нагляду, так і антикорупційних органів відповідно до фундаментальних принципів національних правових систем [1].

Європейські партнери проти корупції (ЕРАС) – це незалежна неофіційна мережа, що об'єднує понад 70 антикорупційних органів та органів нагляду за поліцією з країн-членів Ради Європи. Маючи різне походження, вони мають різні види компетенції та різноманітні правові форми. ЕРАС пропонує практикам середовище для обміну досвідом, виявлення можливостей і співпраці за кордоном у розробці спільних стратегій і високих професійних стандартів. Щороку члени ЕРАС організовують професійну конференцію разом з EACN з 2008 року, а також мають ряд робочих груп, що працюють протягом року.

Мережа була започаткована в 2001 році під егідою головування Бельгії в Європейському Союзі. Двадцять п'ять керівників органів поліцейського нагляду, які представляли 15 держав-членів Європейського Союзу того часу, визнали необхідність посилення співпраці поліцейського нагляду як способу кращого розв'язання спільних проблем і пошуку єдиних відповідей [3].

У 2004 році до Європейського Союзу приєдналися ще десять країн. У процесі інкорпорації *acquis communautaire* у своє законодавство нові держави-члени заснували спеціалізовані антикорупційні органи, які певною мірою отримали повноваження з поліцейського нагляду та запобігання та боротьби з корупцією. З цього моменту антикорупційні органи також отримали повноваження в рамках ЕРАС разом із органами нагляду за поліцією.

Після розширення Європейського Союзу в 2007 році до мережі також приєдналися органи влади Болгарії та Румунії.

У 2009 році Конституція ЕРАС була одногolosно прийнята під час щорічної професійної конференції в Новій Гориці, Словенія. На додаток до 27 держав-членів Європейського Союзу того часу членство в ЕРАС було відкрито для антикорупційних органів і органів нагляду за поліцією з країн-членів Ради Європи. Влада Албанії, Хорватії, Північної Македонії, Чорногорії, Норвегії та Сербії, які раніше були спостерігачами, стали членами.

Європейська мережа контактних пунктів проти корупції (EACN) – це офіційна мережа, до якої входять понад 50 антикорупційних органів з держав-членів Європейського Союзу. Європейський офіс по боротьбі з шахрайством (OLAF) також є членом. EACN було офіційно створено рішенням Європейської Ради в 2008 році на базі наявних структур Європейських партнерів проти корупції (ЕРАС) [2].

Мережа була створена для покращення співпраці між органами, уповноваженими на запобігання та боротьбу з корупцією в Європейському Союзі, а також для сприяння тіснішим відносинам між державами-членами та європейськими інституціями включень. Мережа забезпечує платформу для обміну інформацією, пов'язаною з ЄС, щодо ефективних заходів і досвіду, визначення можливостей і співпраці в розробці спільних стратегій і високих професійних стандартів.

Під час щорічної професійної конференції ЕРАС 2004 року, яка відбулася у Відні, Австрія, ЕРАС підтримав започаткування більш офіційної європейської антикорупційної мережі. Відповідно до інструкцій, наданих Планом дій Гаазької програми, Австрія, яка головує в ЄС, разом із шістьма іншими державами-членами виступила з ініціативою щодо прийняття рішення Ради про створення цієї мережі. Члени ЕРАС знову підтримали цю ініціативу на своїй щорічній зустрічі в Будапешті, Угорщина, у листопаді 2006 року. Ідею було відновлено у 2008 році тодішнім головуванням Німеччини в ЄС, що призвело до офіційного ухвалення Рішення Європейської Ради 2008/852/JHA від 24 жовтня 2008 року. створення ЕАСН на основі структур ЕРАС [1].

Таким чином, цілком зрозумілим стає той факт, що процеси глобалізації, що відбуваються в сучасному світі впливають не лише на розвиток міжнародних соціально-економічних відносин та законодавчої уніфікації, а й сприяють таким негативним явищам як транснаціональна злочинність, включаючи транснаціональну корупцію.

Результатом антикорупційної європейської політики стало прийняття низки міжнародних нормативно-правових актів Європейського Союзу та заснування ряду антикорупційних інституцій. Україна намагаючись імплементувати європейське законодавство у сфері запобігання та протидії корупції, повинна враховувати найбільш ефективні міжнародні механізми його застосування у боротьбі з корупцією.

Аналіз європейського досвіду боротьби з корупцією свідчить про ефективність таких міжнародних антикорупційних принципів, як належне управління державними справами і державним майном, правопорядку, доброчесності, чесності, прозорості та відповідальності, обмеження імунітету від судового переслідування за корупцію, гарантування національного та міжнародного визнання (злочинної) корупції, запобігання корупції, автономія, незалежність і свобода осіб, відповідальних за притягнення до правосуддя за корупційні діяння.

Список використаних джерел :

1. Council Decision 2008/852/JHA of 24 October 2008 on a contact-point network against corruption // Official Journal L 301, 12.11.2008.
2. European Commission 'European Union Anti-corruption Report' (2014). https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf
3. Official Journal of the European Union 'Council Decision 2008/852/JHA of 24 October 2008 on a Contact-Point Network against Corruption' (2008) <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008D0852>>.
4. Rostovska K. International Experience in the Formation and Implementation of Anti-corruption Policy in Other Countries. (2017). № 4. Aktualni Problemy Pravoznastva. P. 111- 119.

5. The World Bank «Anticorruption in Transition». (2022).
<<http://documents1.worldbank.org/curated/en/825161468029662026/pdf/multi-page.pdf>>.

УДК 25.07

Черняк Ю.І., магістрант

Науковий керівник – **Тимошук О.Г.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ВИКОНАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗБУДОВІ УКРАЇНИ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Останні соціологічні дослідження засвідчують, що частина громадян, які мають безпосередній досвід з проявами корупції, протягом останніх років видимо зменшилася, тому ми можемо спостерігати поступове покращення певних показників рівня корупції в Україні. Відповідно до інформації міжнародної організації "Transparency International", за 2013-2019 роки Індекс сприйняття корупції в Україні зріс на декілька позицій. Це говорить про те, що досягнутий за останні роки прогрес не задовільняє суспільство, так як є занадто повільним. Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, які подані Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна має значний прогрес на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією залишається однією з основних завдань що ставиться перед суспільства [3].

Знижені темпи реалізації антикорупційної політики в Україні досить сповільнюють її економічне зростання. Поширеність корупції та недовіра до правоохоронних органів є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій. Суттєві зусилля на впровадження антикорупційної політики дасть змогу Україні у найближчі роки наздогнати показники Індекс сприйняття корупції східноєвропейських держав - членів Європейського Союзу, а за 10 років досягти середньоєвропейських значень Індекс сприйняття корупції.

Національне агентство з питань запобігання корупції розпочало серію громадських обговорень проекту Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, що розробляється на виконання Антикорупційної стратегії до 2025 року. Ухвалення Антикорупційної стратегії до 2025 року є одним із найважливіших кроків до європейської інтеграції України. Цей документ буде синхронізовано з планами відновлення держави після війни, вимогами щодо вступу України до Європейського Союзу й Організації економічного

співробітництва та розвитку, а також положеннями інших стратегічних документів [4].

Засади державної антикорупційної політики на відповідний період визначаються Верховною Радою України в Антикорупційній стратегії, яка затверджується законом. Так, Верховна Рада України щороку не пізніше 1 червня проводить парламентські слухання з питань реалізації Антикорупційної стратегії [1].

Національне агентство розробляє проект Антикорупційної стратегії відповідно до вимог цього Закону не пізніше 1 серпня року, у якому завершується дія попередньої Антикорупційної стратегії. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції та результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії. Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яка розробляється Національним агентством з урахуванням особливостей, встановлених відповідною стратегією і цим Законом, та затверджується Кабінетом Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності законом, яким затверджено Антикорупційну стратегію.

За результатами моніторингу та оцінки ефективності реалізації Антикорупційної стратегії Національне агентство має право ініціювати питання щодо внесення до неї змін. Внесення змін до Антикорупційної стратегії відбувається із залученням Національного агентства".

Державна антикорупційна програма з виконання Антикорупційної стратегії визначає заходи, що спрямовані на реалізацію Антикорупційної стратегії, які є необхідним для виконання державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами, визначеними виконавцями таких заходів. Проект державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України не пізніше ніж за місяць до закінчення строку для її затвердження. Таким чином, при Національному агентстві створюється Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики (далі - Координаційна робоча група) як консультативно-дорадчий орган, співголовами якої за посадами є Голова Національного агентства та Міністр Кабінету Міністрів України [2].

Персональний склад Координаційної робочої групи затверджується Кабінетом Міністрів України. До складу Координаційної робочої групи входять виконавці заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії та народні депутати України (за згодою). Основними завданнями цього консультативно-дорадчого органу є сприяння координації дій органів державної влади щодо реалізації Антикорупційної стратегії і виконання заходів державної антикорупційної програми з її виконання, підготовка пропозицій щодо формування та реалізації державної

антикорупційної політики (у тому числі щодо удосконалення нормативно-правової бази).

Керівник (особа, яка виконує його обов'язки) державного органу, органу місцевого самоврядування або іншого суб'єкта, визначеного виконавцем заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, несе персональну відповідальність за забезпечення виконання заходів державної антикорупційної програми.

Про результати виконання заходів державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії Національне агентство публічно інформує Кабінет Міністрів України щорічно до 1 квітня, а також оприлюднює ці результати на своєму офіційному веб-сайті.

Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів.

Так, згідно з даними стандартного опитування щодо рівня корупції найбільш пріоритетним напрямом боротьби з корупцією і для бізнесу (57 відсотків респондентів), і для населення України (52 відсотків респондентів) є очищення від корупції судової системи. Для населення України наступними за пріоритетністю (у порядку спадання) є такі напрями: охорона здоров'я (38 відсотків), поліція і прокуратура (37 відсотків), державний сектор економіки (27 відсотків), податкова і митна сфери (25 відсотків), а також фінансування партій та виборчих кампаній (21 відсоток). На думку представників бізнесу, найбільш пріоритетними напрямками у протидії корупції є: поліція і прокуратура (41 відсоток), податкова і митна сфери (32 відсотки), фінансування партій та виборчих кампаній (25 відсотків), охорона здоров'я (24 відсотки), оборона і безпека (23 відсотки) [2].

Схожими за змістом є оцінки бізнесу та експертів щодо найбільш корумпованих сфер на поточний момент. Ними є митниця, земельні відносини, містобудування, будівництво великих інфраструктурних об'єктів, судочинство. Різні дослідження досвіду корупції свідчать про те, що найчастіше громадяни мають його при отриманні медичних послуг, а бізнес - при взаємодії з органами правопорядку та прокуратури.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання відповідної державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яку розробляє Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Національне агентство) з урахуванням особливостей, встановлених Законом, та затверджує Кабінет Міністрів України на термін дії цієї Антикорупційної стратегії. У кожній із пріоритетних сфер Антикорупційна стратегія визначає ключові проблеми та формулює

стратегічні результати, яких слід досягти для їх вирішення. Ці результати сформульовано таким чином, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації.

Щодо кожного з очікуваних стратегічних результатів у державній антикорупційній програмі визначаються заходи, показники результативності виконання кожного заходу, виконавці заходу, строки виконання заходу, а також джерела та обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх виконання.

Список використаних джерел :

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
2. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і місцевого самоврядування: монографія / за ред. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. Київ, 2016. 524 с.
3. Рішення Конституційного Суду України (КСУ) у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.
4. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

УДК 352.086

Ластовка О.П., магістрант

Науковий керівник – **Тимощук О.Г.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»

Зазвичай, прийнято вважати, що престиж та імідж державної служби ґрунтується на дотриманні посадових обов'язків державними службовцями та організації їх успішної діяльності, які формують та реалізують державну політику у національній та міжнародній площині, відповідають високим стандартам міжнародного та національного законодавства, чинним нормативно-правовим актам.

Заходи юридичної відповідальності ДС є важливим засобом забезпечення законності і правопорядку в системі державної служби. [2, с. 88-92]. Серед професійних прав і обов'язків у правовому статусі державного

службовця важливим елементом являється юридична відповідальність [9, с. 169]. Відповідальності ДС та проблем її реалізації досліджували науковці: Селецький О.В., Приходько В.О., В. Скорікова, Коротких А.Ю. М.І. Зубрицького, Н. Долгіха, М. І. Тимошенко. [2, с. 88-92]. З останні 20 років розроблено НПА які стосуються аспектів відповідальності ДС, більшість із яких має практичне спрямування [3], [1], [4], [5], [6], [7], [8].

У випадку порушення законодавства, до ДС застосовуються види юридичної відповідальності: цивільно-правова, дисциплінарна, матеріальна, адміністративна та кримінальна. Найчастіше застосовується дисциплінарна відповідальність (далі-ДВ)[10, с. 102-106]. ДВ полягає в обов'язку державного службовця, який здійснив порушення законодавства, звітувати за свої протиправні винні дії та понести дисциплінарні стягнення, передбачені законодавством [11, с. 1-5].

Проблема притягнення до ДВ полягає у відсутності чітко врегульованого порядку проведення службового розслідування відносно державних службовців та можливість оскарження наказу про звільнення що прийнятий на підставі протоколу про адміністративне правопорушення. Відсутність відповідних роз'яснень на момент введення в дію норм законодавства, колізії, відсутності готовності у судів реагувати на зміни в законодавстві що змінюють суть справи яка розглядається судом та є винятковою обставиною.

Для прикладу слід навести кейс з судової практики у справі № 760/19942/18, у якій до позивача, який перебував на державній службі здійснено дисциплінарне стягнення за наслідками вчинення адміністративного правопорушення передбаченого ч. 2 ст. 172-6 КУпАП, за порушення приписів ч.2 та ч.3 ст. 52 Закону України «Про запобігання корупції». Так, на заявника не лише накладено штраф, а і застосовано таке дисциплінарне стягнення – як звільнення, автоматично. Проблему також становить те, що оскаржити наказ про звільнення у даному випадку є неможливим, оскільки підставою для звільнення, фактично, стала постанова суду про притягнення до адміністративної відповідальності. Водночас, станом на дату розгляду даної справи судом, не було жодних приписів чинного законодавства чи роз'яснення чинного законодавства з боку НАЗК, які б роз'яснювали обов'язок інформування НАЗК при отриманні заробітної плати, розмір якої при нарахуванні був більшим за 50 мінімальних заробітних плат, а розмір отриманої заробітної плати – був, відповідно, меншим за 50 мінімальних заробітних плат. Таке роз'яснення було прийнято лише 02.02.2018 шляхом доповнення роз'яснень питанням 65-1 згідно з рішенням НАЗК від 02.02.2018 р. N 118.

При цьому станом на листопад 2017 року (час спірних правовідносин) не було жодних приписів чинного законодавства чи роз'яснення чинного законодавства з боку НАЗК, які б роз'яснювали обов'язок інформування НАЗК при отриманні заробітної плати, розмір якої при нарахуванні був

більшим за 50 мінімальних заробітних плат, а розмір отриманої заробітної плати – був, відповідно, меншим за 50 мінімальних заробітних плат. Таке роз'яснення було прийнято лише 02.02.2018 шляхом доповнення роз'яснень питанням 65-1 згідно з рішенням НАЗК від 02.02.2018 р. N 118.

Конституційним судом України прийнято рішення від 27.10.2020 року 13-р/2020 у справі № 1-24/2020(393/20) у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про запобігання корупції“, Кримінального кодексу України. Конституційним судом встановлено, що дотримання вимоги ясності і недвозначності норм, які встановлюють кримінальну відповідальність є особливо важливим з огляду на специфіку кримінального закону та наслідки притягнення до кримінальної відповідальності, адже притягнення до такого виду юридичної відповідальності пов'язане з можливими істотними обмеженнями прав і свобод людини.

Відповідно до позиції Європейського суду з прав людини якщо йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливим є забезпечення загального принципу юридичної визначеності; вимога „якості приписів права“ в розумінні пункту 1 статті 5 Конвенції означає, що якщо національний закон дозволяє можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у застосуванні, щоб виключити будь-який ризик свавілля (§ 19 рішення у справі «Новік проти

України» (Novik v. Ukraine від 18 грудня 2008 року (заява № 48068/06)). За своєю правовою природою подання суб'єктом декларації завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації хоч і свідчать про порушення вимог антикорупційного законодавства, однак такі діяння не здатні заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання їх суспільно небезпечними відповідно до вимог статті 11 КК України.

Отже, вже після притягнення до відповідальності заявниці, Конституційним судом України вирішено визнати таким, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), зокрема і частини другу, третю статті 52, статтю 65 Закону України «Про запобігання корупції». При цьому вказані пункти Закону визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

Встановлена Конституційним судом України неконституційність приписів ч.2 ч. 3 ст.52 Закону України «Про запобігання корупції» сама по собі підтверджує відсутність у діях складу правопорушення.

Склад правопорушення за ч. 2 ст. 172-6 КУпАП є формальним, обов'язковим елементом його об'єктивної сторони є умисна дія, тобто умисне неповідомлення або несвочасне повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а тому орган, уповноважений на складання протоколу про адміністративне правопорушення та прокурор, що приймає участь в розгляді

таких протоколів судом, зобов'язані довести суду наявність в діях особи, що притягується до адміністративної відповідальності за вчинення цього адміністративного правопорушення, умислу на неповідомлення або несвоєчасне повідомлення суттєві зміни у майновому стані.

Суд відмовив заявниці у відкритті провадження за виключними обставинами щодо розгляду питання та оскарження притягнення до адміністративної відповідальності, а поновлення на посаді стало неможливим внаслідок пропуску строку на оскарження звільнення та поновлення на посаді.

Таким чином, імідж державної служби залежить не лише від «успішного» та «продуктивного» притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності державного службовця, а й розумне запровадження норм, надання компетентними органами роз'яснень щодо їх застосування, готовність суду, який діє іменем держави Україна, реагувати на зміни в законодавстві, враховуючи практику Конституційного Суду України.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII (Редакція станом на 07.05.2022). Відомості Верховної Ради України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text (дата звернення: 07.12.2022).
2. Тимошенко М. І. Відповідальність державних службовців: проблеми реалізації. Державне управління Сер.: Інвестиції: практика та досвід. 2021. №20. С. 88-92.
3. Стратегічний план діяльності НАДС на 2019-2022 роки (редакція станом на 07.12.2022) URL: nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/strat_plan_nads-2019-2022.pdf (дата звернення: 07.12.2022).
4. Про службу в органах місцевого самоврядування від 07.06.2001 № 2493-III (Редакція станом на 01.08.2021). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 07.12.2022)
5. Про прокуратуру від 14.10.2014 № 1697-VII (редакція станом на 07.05.2022) Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 07.12.2022)
6. Про національну поліцію від 02.07.2015 № 580-VIII (редакція станом на 15.06.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 07.12.2022)
7. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби від 01.10.2014 № 500 (редакція станом на 20.07.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2022)
8. Про схвалення Стратегії реформування державного управління України на період до 2025 року від 21.07.2021 № 831-р (редакція станом на 21.07.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.12.2022)

9. Селецький О.В., Приходько В.О. Правове регулювання підстав для притягнення державних службовців до дисциплінарної відповідальності. Електронне наукове видання "Порівняльно-аналітичне право". 2019. № 2. С. 168—171.
10. Долгих Н. Юридична відповідальність державних службовців в Україні та державах членах Європейського Союзу. Актуальні проблеми державного управління. 2020. Том 1. № 81. С. 102-106.
11. Скоріков В. Види відповідальності державних службовців. Національна академія державного управління при Президенті України Дніпропетровський регіональний інститут державного управління. Серія: Юридична. 2017. № 4. С. 1—5.
12. Коротких А.Ю. Юридична відповідальність державних службовців за трудовим законодавством України: теорія, практика, проблеми. Харків: Константа, 2019. 420 с.
13. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII (Редакція станом на 05.08.2021). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
14. Зубрицький М.І. Проблеми притягнення до юридичної відповідальності державних службовців. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36. Т. 1. С. 113—116.

УДК:340.0

Бровко Н.І., д.ю.н., професор
кафедри конституційного права
та теоретико-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет

УРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ПИТАННІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Досліджено зарубіжний досвід боротьби з корупцією. Встановлено, що важливу роль у цьому відіграє громадськість. Доведено, що взаємодія громадськості та влади є нагальною та потребує удосконалення, зокрема варто враховувати зарубіжний досвід у реформуванні правової основи функціонування спеціалізованих антикорупційних органів; запровадженні доступного електронного механізму документообігу; варто переглянути правову основу функціонування громадських організацій антикорупційного спрямування.

Ключові слова: корупція, громадськість, зарубіжний досвід, громадські організації, протидія корупції, запобігання корупції.

Для запобігання та протидії корупції в Україні варто вдатись до аналізу міжнародного досвіду, врахувати його та намагатись впроваджувати у національній правовій системі та законодавстві.

Першим моментом, який заслуговує на увагу є інститут викривачів корупції та його дієвість. Він дозволяє не лише формувати нетерпиме ставлення до корупції, а й активно протидіяти їй. В Україні питання залучення викривачів у протидії корупції унормовано Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» від 17 жовтня 2019 р.. [1]. Так у зарубіжній практиці існують способи та гарантії захисту викривачів: їм гарантується анонімність, забезпечуються канали для передачі інформації, створено спеціальний досудовий механізм захисту їх прав, викривачам гарантується захисту від репресій, вони звільняються від юридичної відповідальності за розкриття інформації, їм встановлені соціальні гарантії у разі звільнення та надається матеріальна винагорода [2, с. 6]. Важливо, що такі гарантії у зарубіжних країнах є дієвими, вони працюють, тому викривачі не бояться набувати такого статусу та не вважають це чимось протизаконним та аморальним. Щодо України, то варто перейняти такий досвід, і значну роль у цьому мають відіграти ЗМІ, освітні культурні заклади, аби формувати у громадян правильне розуміння статусу особи «викривача».

Наступним моментом є беззаперечне притягнення винних за корупційні правопорушення до відповідальності, що свідчить про дієвість та незалежність судової влади, а також про підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед органом, що здійснює моніторинг прозорості діяльності державних службовців та наділений повноваженнями по притягнення до відповідальності посадовців. Таким досвід зарубіжних країн є цінним для України. Для цього спочатку варто створити дійсно незалежну судову систему, тобто мова йде про проведення повноцінної судової реформи, забезпечення органів юстиції ефективними антикорупційними методиками [3, с. 149].

Оцінюючи зарубіжні досягнення та досвід боротьби з корупцією звернемось до питання активного залучення громадян до всіх етапів політичного циклу в зарубіжних країнах. Мова йде про діючі громадські ради при органах влади, громадянські асамблеї, місцеві об'єднання, що надає громадськості можливість краще представляти свої інтереси та підвищує рівень довіри до влади.

Важливою гарантією, що діє в зарубіжних країнах є захист активістів, громадських організацій антикорупційної спрямованості, лідерів, тощо. Такий досвід варто запровадити й Україні. Держава має вживати належних заходів для забезпечення діяльності антикорупційних громадських організацій та окремих активістів, а також для їхнього захисту від неправомірних посягань, утисків, перешкоджання діяльності тощо. Окремим завданням держави у

цьому аспекті є виявлення та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини проти антикорупційних активістів.

Продовжуючи аналіз зарубіжного досвіду громадськості у протидії корупції видається доцільним використовувати в Україні покращення державного фінансування діяльності антикорупційних громадських організацій, зменшення впливу на їхню діяльність органів влади та міжнародних донорів. Вирішення питання джерел фінансування інститутів громадянського суспільства, що займаються антикорупційною діяльністю, є одним з першочергових завдань для України, адже на нашу думку саме вирішення його сприятиме покращенню діяльності, продуктивності та результативності дій громадських інституцій та буде сприяти їх дієвій діяльності у сфері протидії корупції та її запобігання [4, с. 837].

Таким чином, можна стверджувати, що на відміну від ряду зарубіжних країн в Україні наявне національне законодавство щодо протидії корупції, воно діє, проте варто вжити активних заходів щодо розширення можливостей інститутів громадянського суспільства та створення гарантій захисту для учасників антикорупційної діяльності.

Основними рекомендаціями для дієвої протидії корупції в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду є:

- підтримувати права людини, зокрема на свободу вираження поглядів, об'єднань та зібрань, реагування на заклики громадськості, її вимоги;

- забезпечити реальне правосуддя за корупційні злочини;

- надати можливості громадським інституціям здійснювати інституційний контроль за владою, без перепон та перешкод;

- надати антикорупційним органам незалежності, можливості мати відповідні ресурси та повноваження, аж до боротьби з транснаціональними формами корупції;

- гарантувати, що повідомлення громадськості буде здійснено відповідну дієву реакцію;

- забезпечити нормативно-правове забезпечення статусу, порядку формування складу, вимог до членів організацій антикорупційного профілю, передбачити процедури реалізації їх повноважень;

- забезпечити постійну акредитацію підрозділів громадського моніторингу при органах виконавчої влади;

- розробити систему фінансування антикорупційних громадських організацій за прикладом зарубіжних країн тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» від 17.10.2019 р. № 198-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#Text>

2. Правовий захист викривачів / за заг. ред. О. В. Нестеренко, О. Ю. Шостко. Харків: ТОВ «Видавництво “Права людини”», 2016. 94 с.
3. Бусол О.Ю., Костенко О.М. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези. Публічне право. 2016. № 2. С. 143–151. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_21
4. Brovko N., Medvid L., Mahnovskiy I. The role of the constitutional complaint in the legislative process: Comparative legal aspect. Cuestiones Políticas, 2021 №39(69) p.833-850.

УДК 342.95

Макарчук В.В., к.ю.н.,

доцент кафедри конституційного права

та теоретико-правових дисциплін,

Білоцерківський національний аграрний університет

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК СПЕЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

В тезах розглядається боротьба з корупцією як спеціальна функція правоохоронних органів у сфері національної безпеки і оборони враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні. Розглянуто проєкт Закону України про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Визначено, що корупція є загрозою для національної безпеки держави і гальмуватиме просування України до Європейського Союзу.

Ключові слова: антикорупційні інституції, Національне антикорупційне бюро України, національна безпека, Європейський Союз.

Відповідна роль в євроінтеграційних процесах, безумовно, відводиться українським правоохоронним органам, що пояснюється їх призначенням, завданнями, функціями та компетенцією. Саме вони мають протидіяти широкому колу загроз, в тому числі корупційним протиправним діям, адже ймовірні негативні наслідки від їх прояву може дуже негативно вплинути на сферу національної безпеки і оборони.

Важливу роль у цьому напрямку діяльності держави відіграють окремі вітчизняні правоохоронні антикорупційні інституції. Можна констатувати, що корупція може деструктивно впливати на сферу національної безпеки і оборони України. З цього Білоусов Є. М. наголошує, що «...як явище корупція виходить за межі системи державно-управлінських відносин, а як явище правове – взагалі може охоплювати будь-які суспільні сфери, у яких дійовими особами є посадовці державних органів влади, місцевого самоврядування або

публічних чи корпоративних структур. Але так чи інакше вплив корупції на економічну сферу, і зокрема на систему економічної безпеки, є визначальним. Вона має не лише негативні наслідки – сама по собі руйнує будь-які державні інституції, оскільки відбувається «тінізація» публічних функцій службовців, що призводить до появи фактично паралельної у відношенні до офіційної, напівлегальної, квазісамостійної системи управління, базисом якої є корупційні зв'язки» [1, с. 81]. Безумовно, високий рівень корупції у державі впливатиме на національну економіку, гальмуючи розвиток певних її складових та неодмінно призведе до розвитку великої кількості загроз державній безпеці.

Хамула П.І. пропонує виділити спеціальні функції, які підлягають виконанню спеціальними підрозділами правоохоронних органів відповідно до покладених на них завдань. Такими спеціальними функціями можуть бути: інформаційна безпека, оперативно-технічні заходи, боротьба з корупцією та організованою злочинністю, захист національної державності, боротьба з тероризмом, захист учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів, охорона державної таємниці, оперативне документування тощо [2, с. 158; 3, с. 40].

З 2014 року перебуває на розгляді та прийнятий за основу Верховною Радою України [4] проєкт Закону України про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (реєстраційний номер 5085) [5]. Прийняття даного Закону має обумовлюватись високим рівнем поширення корупції в Україні, що становить собою загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, додержанню прав і свобод людини, національній безпеці, економічному та соціальному розвитку та дозволить якісно посилити протидію корупційним правопорушенням, що вчинені вищими публічними посадовими особами та становлять особливу суспільну небезпеку в Україні шляхом створення ефективної інституційної основи для їх попередження, виявлення, припинення та розслідування. Системний характер корупції в Україні визнано національними державними органами, міжнародними організаціями та підтверджується дослідженнями сприйняття поширеності та досвіду корупції серед населення. Метою проєкту було визначення системи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, правових засад їх діяльності, порядку їх взаємодії з іншими державними органами, а також правових основ організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України [6].

Національне антикорупційне бюро України має протидіяти значним корупційним проявам, що можуть призвести до тяжких негативних наслідків та завдати шкоди й економічним інтересам держави. Так, ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII визначено, що завданням цього правоохоронного органу є протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або

місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції [7]. Навіть на законодавчому рівні встановлено, що скоєння корупційних правопорушень є загрозою для національної безпеки держави, що доводить необхідність віднесення цієї структури до переліку суб'єктів забезпечення національної безпеки держави.

Отже, важливу роль у діяльності держави відіграють окремі вітчизняні правоохоронні антикорупційні інституції. Можна констатувати, що корупція може деструктивно впливати на сферу національної безпеки і оборони України та також гальмуватиме просування нашої держави до Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Білоусов Є. М. Корупція та економічна безпека держави. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 4. С. 80-82.
2. Хамула П. І. Правоохоронні органи в системі органів державної влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2015. 235 с.
3. Гаруст Ю. В., Мельник В. І. Правоохоронні органи на захисті економічної безпеки України: адміністративно-правовий аспект : монографія. Київ: ВВП «Мрія», 2019. 256 с.
4. Про прийняття за основу проекту Закону України про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції : Постанова Верхов. Ради України від 07.10.2014 р. № 1685-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1685-18#Text> (дата звернення: 05.12.2022).
5. Проект Закону про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=5085&skl=8 (дата звернення: 05.12.2022).
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 29.08.2014 № 5085. ІПС ЛІГА:ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GG3X900A> (дата звернення: 05.12.2022).
7. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII : станом на 1 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 05.12.2022).

УДК 343.3

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОЗВІЛЬНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Обіюх Н.М., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

Розглянуто правові аспекти дозвільних процедур у сфері природокористування. Проаналізовано окремі питання, які стосуються корупційних правопорушень у дозвільній системі, з приводу надання дозволів на використання природних ресурсів.

Ключові слова: дозвільна система, екологічні дозволи, запобігання корупції, право природокористування.

На сьогодні забезпечення антикорупційної діяльності розглядається як важлива складова розвитку державної політики у тих сферах, які насамперед пов'язані із захистом публічних інтересів. Держава займає домінуючу роль у здійсненні права власності на природні ресурси. Особливо це стосується права власності на окремі природні об'єкти, такі як води, ліси, надра, об'єкти тваринного світу тощо. Більшість із цих природних об'єктів перебувають у державній власності та надаються лише у користування на підставі екологічних дозволів.

Для регулювання відносин використання природних ресурсів встановлюється чітко визначений порядок надання їх у користування. Традиційно – це дозвільний порядок, тобто природні ресурси надаються для спеціального використання на підставі дозволу, що видається компетентним державним органом та імперативно закріплює умови і порядок здійснення природокористування [1, с. 6].

Отже, дозвільна система у сфері природокористування передбачає передачу прав на природні ресурси від власника в особі уповноважених державних органів до окремих юридичних та фізичних осіб для здійснення певного виду діяльності, пов'язаної із використанням природних ресурсів. Слід зазначити, що дозвільна система – це адміністративно-правова процедура, яка здійснюється відповідними компетентними державними органами. Тому дозвільна система у сфері природокористування – це сфера державних інтересів, яка має бути прозорою, відкритою та легітимною.

Розглянемо деякі питання, які стосуються корупційних правопорушень у дозвільній системі у сфері здійснення природокористування. Ознаки корупційних правопорушень визначені в Законі України «Про запобігання корупції» [2]. До найбільш поширених ознак відносяться: використання службового становища, одержання неправомірної вигоди, присутність конфлікту інтересів. Взагалі ознаки корупції можуть мати місце також при здійсненні дозвільних процедур, які стосуються видачі дозволів на спеціальне природокористування.

Варто зазначити, що порядок видачі екологічних (природоресурсних) дозволів є складною процедурою, що потребує аналізу та експертної оцінки компетентним органом умов щодо здійснення певного виду природокористування (водо-, лісо-, надрокористування), а також зазначення обґрунтування обсягів використання природних ресурсів, що потребує схвалення відповідним органом.

У статті 49 Водного кодексу України [3] визначено, що «для одержання дозволу на спеціальне водокористування юридична або фізична особа звертається до уповноваженого органу із заявою, де визначається обґрунтування потреби у воді з помісячним нормативним розрахунком водокористування і водовідведення...».

Як бачимо, для одержання даного дозволу юридичним та фізичними особам потрібно провести складні розрахунки обсягів водоспоживання і водовідведення з посиланням на відповідні державні чи галузеві норми. При цьому основною причиною для відмови у видачі такого дозволу є зауваження щодо неналежного обґрунтування норм, або виявлення неточностей у виконанні розрахунків. У зв'язку з цим значно підвищуються корупційні ризики. Відповідальність за визначення обсягів водоспоживання і водовідведення та раціональне використання водних ресурсів несе суб'єкт господарювання, а за дотриманням умов водокористування – відповідні контролюючі органи [4].

Окремим питанням є порядок отримання дозволу на користування надрами. Взагалі процедура отримання такого дозволу є доволі складною, оскільки за загальним правилом дозволу на спеціальне надрокористування видаються за результатами аукціону. Це стосується отримання права на користування надрами загальнодержавного значення, крім окремих випадків, передбачених п. 8 постанови Кабінету Міністрів України № 615 [5]. Невід'ємною частиною дозволу на користування надрами загальнодержавного значення є оформлення угоди про розподіл продукції. Отже, складність отримання дозволу на користування надрами та його погодження відповідними органами створює умови для корупційних правопорушень.

Досить цікавою з точки зору аналізу корупції є справа ТОВ «Аркона Газ-Енергія». Досудове розслідування корупційної схеми отримання згаданим підприємством дозволу на користування надрами проводилось Національним антикорупційним бюро України (НАБУ) разом із Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою. Було встановлено факти кримінальних злочинів корупційного характеру – «зловживання владою або службовим становищем» та «службове підроблення». Предметом судової справи стало отримання дозволу на користування надрами без проведення попереднього аукціону за заниженою вартістю, що завдало збитків державі в розмірі 196,8 млн. грн. [6]

Висновки. Вважаємо, що в основі дозвільної системи повинен бути прозорий механізм видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів, без додаткових процедур, які ускладнюють процес надання екологічних (природоресурсних) дозволів. На нашу думку, наступними важливими кроками до забезпечення прозорості та гласності дозвільних процедур у сфері природокористування мають стати: відкрита система реєстрів екологічних та природоресурсних дозволів, перегляд процедури проведення аукціонів щодо отримання дозволу на користування надрами, а

також спеціальна перевірка осіб, які займають керівні посади в органах дозвільної системи.

Список використаних джерел:

1. Кобецька Н.Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. Дата оновлення: 19.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Поради щодо отримання дозволу на спеціальне водокористування. Електронний журнал “ECOBUSINESS” (опубліковано 20 лютого 2020 р.). URL: <https://ecolog-ua.com/news/porady-shchodo-otrymannya-dozvolu-na-specialne-vodokorystuvannya>
5. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 р. № 615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF#Text>
6. 196,8 млн. грн. збитків через незаконний дозвіл на видобуток газу : розслідування завершено. Офіційний веб-сайт НАБУ (опубліковано 9 вересня 2021 р.). URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/1968-mln-grn-zbytkiv-cherez-nezakonnyy-dozvil-na-vydobutok-gazu-rozsliduvannya-zaversheno>

УДК 341. 312

Пахомова А.О., к.ю.н., доцент

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: корупція, вища освіта, академічна доброчесність.

Поняття «корупція» (від лат. corrumpere – псувати) означає підкуп, хабарі, продажність посадових осіб, політичних діячів. Нажаль, сьогодні корупція в тому чи іншому вигляді має місце в усіх сферах суспільного життя, і вищі навчальні заклади не є виключенням.

Можна визначити основні форми корупції у вищій освіті: дача хабаря органу, що перевіряє, при акредитації університету; нецільове використання бюджетних коштів; купівля диплома у відповідальних осіб ВНЗ або через посередника; вимагання педагогів під час сесії (завищені вимоги під час складання іспитів, заліків); нав'язування платних консультацій, купівлі власних книг, методичних посібників студентам; тиск студентів, які не

бажають вивчати предмет, на педагогів (нав'язування хабаря); тиск на освітян з боку колег чи керівництва з метою отримання іспиту чи заліку.

Одним з найпоширеніших діянь у викладацькому середовищі є отримання винагороди за виставлення позитивних оцінок на іспиті. Де тут проходить грань між злочинною та незлочинною поведінкою викладача?

Причини корупції у ВНЗ такі: відсутність академічної винагороди у педагогів; низький рівень оплати праці освітян; підірвано систему академічних статусів; знижений статус педагога у суспільстві; високий рівень специфічності активів викладача; сформований порядок, згідно з яким сформовані певні схеми отримання заліку чи іспиту з того чи іншого предмета; загальне падіння моральності у суспільстві та поширення корупції у всіх сферах; поява великої кількості псевдостудентів; низька зацікавленість суспільства на якісному освіті; посилення економічного тиску на виші; зниження кваліфікації професорсько-педагогічного складу ВНЗ.

До програми з подолання корупційних ризиків у вищій освіті доречно включити ряд заходів, а саме:

- вдосконалення нормативно-правової бази (прийняття «Кодексів академічної доброчесності», внесення додаткових умов до трудових договорів, регулярне проведення моніторингу корупції у ВНЗ (анкетування студентів);
- посилення контрольних функцій керівництва (ретельніший контроль за діяльністю педагогів з боку керівництва та проведення атестації персоналу на належному рівні);
- наукова діяльність (дослідження корупції всередині ВНЗ та на міжвузівському рівні та включення спеціалізованої дисципліни до навчального процесу);
- кадрова політика (ознайомлення педагогів з «Кодексом академічної доброчесності», ретельніший відбір кандидатів на посади викладачів, створення атмосфери неприйняття корупції, активне реагування на факти прояву корупційних дій з боку керівництва ВНЗ);
- розвиток громадянського суспільства студентів (створення правової основи діяльності незалежних студентських об'єднань, забезпечення участі студентів у прийнятті важливих рішень діяльності ВНЗ, заохочення студентів, які старанно навчаються та активно займаються науковою роботою);
- антикорупційна робота зі ЗМІ (створення системи інформаційної протидії корупції, налагодження системи зворотного зв'язку зі студентами, розвиток інформаційної системи ВНЗ).

Насамкінець зазначимо, що комплексна реалізація антикорупційної програми у вищій освіті – важливий крок на шляху розвитку цивілізованого, постіндустріального суспільства з високим рівнем інноваційних технологій. Ігнорування корупційних процесів – це рух

назад, до стагнації науково-технічного розвитку, зниження людського та морального потенціалу країни.

УДК 342

Качалов В.О., магістрант

Науковий керівник – **Пахомова А.О.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Інформація стає дедалі гнучкішою, більшою за обсягом та поширюється на численні маси. Процес глобалізації потребує нагальної реакції з боку інформаційного суспільства, якому необхідно пристосовуватися до змін. Людська цивілізація проходить крізь різні етапи її розвитку, поступово удосконалюючи власний науковий та технічний потенціали. Це можливо трактувати як прояв науково – технічних революцій, які здатні цілком трансформувати способи життєдіяльності як колективів людей, так і окремих індивідуумів. Наша сучасність є тісно пов'язаною з розвитком інформаційного суспільства та відповідними технологіями в цій сфері. Інформація – це складова інформаційного потоку, фундаментальна база знань, яка висвітлюється її носієм з огляду на об'єктивну чи суб'єктивну реальність. При цьому такий носій не обов'язково є людиною, оскільки ним може бути не лише суб'єкт, але й об'єкт, зокрема речі матеріального та духовного світу.

На відміну від попередніх століть, сучасний стан світу володіє різноманітними способами створення, трансформування та донесення інформації в людські маси. Вплив медіапростору постає глобальним, а разом з ним і можливість спотворення будь – якого змісту інформації на користь певного суб'єкта.

На сьогодні Україна протистоїть у масштабній війні росії, в тому числі і в інформаційному просторі. Діє воєнний стан, а разом з ним наша держава знаходиться у активних бойових діях. Як правило, інформаційна безпека держави може зазнавати чималої кількості збитків внаслідок таких ознак: психологічна складова – використання інформації для впливу на судження противника; фізична складова – має на меті знешкодити обрані цілі; електронна складова – використання засобів електронного зв'язку для ведення інформаційних атак; дезінформація – надання недостовірних даних противнику про певні наміри.

Інформаційна безпека держави включена до системи національної безпеки. Законодавство України у цій сфері має відповідні нормативно – правові акти, що забезпечують організованість такого захисту. Згідно з ч. 1 ст.

17 Конституції України інформаційна безпека є однією з найважливіших функцій держави і діяльності всього Українського народу. [5]

Також є Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року, який містить визначення поняття назви Закону: «національна безпека України – це захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз». Тому інформаційна безпека – це складова національної безпеки, яка передбачає діючий захист інформації з метою не допустити негативного впливу на неї. Окремо зазначу про кібербезпеку, яку багато людей ототожнює з інформаційною безпекою. Однак кібербезпека є більш вузьким, оскільки спрямоване суто на застосування електронних засобів і виділяє такі завдання захисту, як боротьба з вірусами, DDoS - атаками, іншими хакерськими проявами.

Ч. 2 ст. 12 цього Закону безпосередньо перераховує відповідні державні структури, що займаються сектором безпеки і оборони України: «До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику». [4]

На рахунок документальної бази, що складає орієнтир для виконання обов'язків із забезпечення в тому числі інформаційної безпеки держави, приймаються та діють визначені документи. Відповідно до ч. 3 ст. 25 Закону України «Про національну безпеку України»: «Документами довгострокового планування є Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія кібербезпеки України, Національна розвідувальна програма. Документами середньострокового планування є інші стратегічні документи, програми щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави. Короткострокове планування передбачає щорічне розроблення планів утримання та розвитку (діяльності) складових сектору безпеки і оборони, основних показників здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими

закупівлями (на трирічний період), у яких визначаються завдання щодо реалізації документів довгострокового і середньострокового планування».

Не потрібно забувати, що методи ведення інформаційної війни постійно вдосконалюються, тому окремі науковці виділяють певні види поколінь (ступені) її розвитку:

Перший характеризується такими ознаками: радіоелектронне протистояння; несанкціонований доступ до інформації з метою її викривлення чи викрадення; одержання інформації з відкритих джерел шляхом перехоплення; тощо.

Другий: дестабілізація політичних відносин, зростання політичної напруженості та боротьби; здійснення кібератак з метою зниження рівня обізнаності органів державного управління; прагнення підірвати міжнародний авторитет держави; інші ознаки. [2]

Якщо оглянути міжнародний досвід у сфері забезпечення інформаційної безпеки країн Європи, то можливо продемонструвати кілька прикладів такої діяльності.

У жовтні 2017 року Німеччина прийняла закон про накладення штрафу на інтернет – видання за систематичне порушення правила несвоєчасного видалення фейкових новин або повідомлень, що розпалюють ненависть. Задля контролю над боротьбою з погрозами щодо кібербезпеки держави, діє відповідне Федеральне агентство з кібербезпеки Німеччини.

Франція має досвід з ухваленням законопроекту про боротьбу з рейковими новинами у липні 2018 року. За цим законом, фейк є будь – яке неточне чи хибне твердження та звинувачення незалежно від змісту. Тобто було дано визначення терміну «fake news». [1, с. 129]

Окрім того, забезпечення національного інформаційного простору Франції здійснюється згідно із законом «Про електронні комунікації», який організовує діяльність Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ у кіберпросторі.

Великобританія також має сильну законодавчу базу в даній сфері, зокрема функціонують Закони «Про захист інформації», «Про телекомунікації», «Про збереження державної таємниці», Кодекс практики доступу до урядової інформації. [3, с. 92]

На мою думку, Україна потужно намагається підтримувати стан власної інформаційної безпеки на належному рівні, попри дії росії. Для того, щоб активно і вдало надалі протистояти агресії, потрібно проводити (продовжувати) відповідні методи боротьби в інформаційному просторі: духовна і політична гармонія всередині країни; поглиблення в європейський інформаційний простір; активізація світового співтовариства; заохочування населення створювати інформаційні ресурси, направлені на виявлення фейків; подальша адаптація інформаційного законодавства та методів війни до реальних подій; проведення навчання в культурних закладах, зокрема в освітніх, курсів медіа грамотності та інформаційної безпеки. [2, с. 62-67]

Список використаних джерел:

1. Невельська-Гордєєва О., Нечитайло , В. (2022). Феномен «Fake News» в контексті забезпечення інформаційної безпеки держави. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 1(52). <https://doi.org/10.21564/2663-5704.52.250655>
2. Фейк, вид інформаційної війни: веб-сайт. URL: <http://rivne-news.com.ua/blogs/feikjak-nstrument-nformac-ino-v-ini-pro/feik-jak-nstrument-nformac-ino-v-ini-pro.html> (дата звернення: 29.04.2022)
3. Алямкін Р.В., Федорін М.П. (2018). Правове забезпечення національної інформаційної безпеки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, (4), 91-96.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 49. Ст. 2056.
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р., № 30. Ст.141

УДК: 323

Федоров А.О., магістрант

Науковий керівник – **Пахомова А.О.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В НАУКОВІЙ СФЕРІ

Однією з маловивчених, на перший погляд, сфер поширення корупційних ризиків є наукова сфера. Корупція в науковому співтоваристві не часто виступає предметом наукового аналізу, так само як і публічної уваги, за винятком «скандалів», які іноді виникають і згасають, з «фальшивими» дисертаціями, дипломами, ступенями. У рейтингах найбільш корумпованих сфер життя, що складаються на основі експертних та масових опитувань, корупція в науці часто взагалі не згадується.

Досить часто наука фігурує в офіційних документах і наукових статтях, присвячених протидії корупції, але завжди – поряд з освітою, через кому. В аналітичних матеріалах науковій сфері практично не приділяється увага. Чи означає це, що наукова сфера життя нашого суспільства є найменш корумпованою?

Відповісти на це питання однозначно неможливо через цілу низку причин методологічного характеру, у тому числі внаслідок того, що сам об'єкт, академічна спільнота, має низку специфічних ознак, які роблять його не особливо привабливим для досліджень у галузі корупції. До таких специфічних ознак належать:

1) високий рівень закритості академічного співтовариства. Причому закритість обумовлена не якимись спеціальними умовами таємності,

географічними чи інфраструктурними кордонами. Закритість визначається характером продукту та специфікою діяльності. Продукт наукової діяльності – статті, монографії, дисертації, перебуваючи у абсолютно вільному фізичному доступі, може бути оцінений зовнішнім спостерігачем чи споживачем з погляду його споживчих властивостей, оскільки споживання наукового продукту відбувається всередині самої науки. Крім того, праця вченого є слабо регламентованою діяльністю, про яку не завжди можна навіть сказати, чи відбувається вона в даний момент часу чи ні, на відміну від праці лікаря, двірника, будівельника чи інспектора дорожнього руху. У цьому він можна порівняти з працею у сфері художньої творчості. Таким чином, спостережувані з боку відносини та дії важко піддаються оцінці за критеріями формальної відповідності правилам і законам;

2) дистанційність від побутової сфери з масовими клієнтськими відносинами та від сфери державного та муніципального управління, у тому числі від сфери дії антикорупційних програм. Оскільки в науковій спільноті сама держава не бачить корупційних загроз, не запроваджує заходів щодо протидії корупції, дослідники корупції також не дуже зацікавлені у вивченні корупційних відносин у цьому секторі економіки [1, с.145].

Теоретично зона корупційних ризиків має виявлятися у ситуаціях нерівномірного доступу до тих чи інших благ з непрозорою структурою прийняття рішень та слабо вираженим громадським контролем. Якщо говорити про наукову діяльність, то до таких гіпотетичних зон ризику належать:

- підготовка та захист дисертаційних робіт;
- оцінка наукових результатів працівника за допомогою системи показників результативності наукової діяльності (ПРНД) та пов'язана з нею необхідність публікацій у виданнях, що індексуються;
- грантові конкурси;
- доступ до інших засобів, що залучаються на проведення досліджень;
- прийом / підвищення / призначення співробітників.

Очевидно, що на сприйняття вченими системи розподілу грантів великою мірою впливає загальне інформаційно-психологічне тло, яке, як уже зазначалося, відрізняється стійкими корупційними очікуваннями, особливо стосовно будь-яких державно-розподільних механізмів, надаючи універсальну пояснювальну парадигму для інтерпретації будь-яких непрозорих. І, безумовно, саме це тло і ці очікування породжують відповідні форми поведінки. У дослідженні стану регіональної академічної спільноти зі зрозумілих причин респонденти про свою готовність до корупційних форм поведінки не говорили. Однак прозвучали деякі непрямі підтвердження використання як мінімум соціального капіталу для вирішення тих чи інших професійних чи особистих цілей [2].

Таким чином, ще одне джерело фінансування наукових організацій, насамперед у сфері прикладних проектів, є потенційно зоною корупційних

ризиків. Йдеться передусім про розподіл державних контрактів на здійснення тих чи інших наукових розробок. Незважаючи на суттєві антикорупційні правові та адміністративні бар'єри при розподілі таких замовлень, взаємно зацікавлені замовники та підрядники зазвичай знають про механізми подолання цих бар'єрів, які добре знайомі з «правилами гри». Наскільки «обхід правил» у цих ситуаціях легальний, наскільки етично та юридично коректний, чи призводить він до погіршення якості дослідницької роботи чи, навпаки, її поліпшення? Де межа між ефективним використанням соціального капіталу та корупційною взаємодією? Поки що всі поставлені тут питання не отримали відповіді ні в правовій, ні в науковій площині. Не маючи на меті вирішувати ці проблеми, зазначимо лише, що наявність подібних практик посилює корупційні очікування, що призводить часто до свідомої відмови наукових організацій від участі в таких конкурсах [1, с.152].

Якщо ж розглядати внутрішньо корпоративні відносини в академічному співтоваристві, то саме тут можна говорити про повну відсутність корупційних ризиків. Це стосується як прийому нових співробітників та вступу до аспірантури, так і призначень на посаду. Звучить парадоксально, але саме слабка ресурсна забезпеченість академічної науки, особливо в регіонах, робить корупцію всередині наукової спільноти неймовірною. Саме відсутність надії на серйозну матеріальну винагороду визначає особливості мотивації у сфері наукової праці. Дана мотивація, що описується як суто творча («у нас працюють фанатики науки», «у них не головна мета – мати. У них головна мета – самореалізація»), відсіює вже на рівні вибору професії або місця роботи тих претендентів, які готові інвестувати в кар'єру великі ресурси, оскільки видатки ці інвестиції значно перевищують потенційний прибуток від суто наукової кар'єри здебільшого, особливо у ситуації регіональної науки. Відсутність клієнтських відносин, за винятком тіньових послуг з написання наукових праць, про які згадувалося вище, явно нелегальних, також робить дослідницьку працю мінімально вразливою для корупційних ризиків. При тому, що самі науковці (і керівники, і рядові дослідники) нарікають на відсутність виразної фігури замовника (споживача) наукових досліджень, саме ця відсутність робить усередині науковий світ менш залежним від корупційного зовнішнього середовища. Проте деяка ізольованість академічної спільноти від зовнішнього світу, яка поряд з іншим означає і «корупційну ізольованість», визначає вельми специфічну конфігурацію ресурсного поля та, відповідно, поля корупційних ризиків. Специфіка полягає в тому, що, на відміну від інших галузей, що мають подвійні канали надходження ресурсів – державні та клієнтські, ресурси та ризики не розподіляються тут рівномірно, з поступовим зменшенням по вертикалі (від адміністративних центрів до рядових співробітників та від географічних центрів до «провінцій»). »), а концентруються у «точках входу ресурсів», тобто – в адміністративних та географічних центрах. Саме в академічному співтоваристві соціальна поляризація, що наростає сьогодні в багатьох сферах життя, набуває особливо

виразних обрисів. На одному полюсі знаходиться бюрократична та академічна еліта (яку можна назвати науково-бюрократичним шаром), що має ексклюзивний доступ до розподільних механізмів, що втілює гіпотетичні корупційні ризики, працюючи на межі науки із зовнішнім світом як джерелом ресурсів. На іншому полюсі – дослідницькі спільноти, які не мають інших джерел ресурсів, крім науково-бюрократичних каналів, але при цьому абсолютно вільні від корупційних ризиків через відсутність клієнтських відносин із соціальним світом. У цій конфігурації найбільшим ризиком виявляється одночасна дія двох чинників, зазвичай які впливають якість процесів окремо, – чинника корупційного і мотиваційного [3].

Корупційний чинник (чи те, що під ним має на увазі громадську думку), публічно проявляючи себе в зоні написання та захисту дисертацій, працює на зниження критеріїв якості наукового продукту, профануючи науку як галузь, що заслуговує на серйозні інвестиції, громадську увагу і повагу. Мотиваційний чинник діє через недостатнє розуміння рядовими працівниками «правил гри», через сумніви у чесності цих правил, через слабку матеріальну зацікавленість у виробництві якісного продукту. Подвійна дія цих факторів проявляється в тому, що вони переплітаються і підсилюють один одного за принципом «воронки»: соціальна недовіра та дезорієнтація в «низах» породжує імітаційні форми наукової поведінки, а в «верхах» ці імітаційні форми набувають характеру соціальної, у нашому випадку наукової, норми. Імітація як норма призводить до вимивання з академічного середовища найперспективніших з погляду наукового потенціалу співробітників, з одного боку, з другого – послаблює потенціал вітчизняної науки загалом, посилюючи недовіру до науки із боку зовнішнього світу. Таким чином, ця фонові корупція, зрештою, послаблює науковий потенціал країни, а в умовах зростання глобалізації дане ослаблення, на жаль, відбувається посиленими темпами.

Список використаних джерел:

1. Семенець-Орлова І.А. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади : монографія. Київ : ЮСТОН, 2018. 420 с.
2. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. Актуальні проблеми правознавства. № 3 (27). 2021.
3. Коркин А. 2010. Наука и коррупция: взгляд из Америки : [інтер[1]в'ю], 21.09/беседувала Наталія Быкова. URL: <http://www.ras.ru/digest/showdnews.aspx?id=53eef3d9-7562-46a6-92c7-8c17e8dbe98f> (дата обра[1]щення: 21.11.2022).

Крилевець Б.В., магістрант

Науковий керівник – **Пахомова А.О.**, к.ю.н., доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

В аграрній сфері економіки форми корупції мають свою специфіку. По-перше, це частина національної економіки, де велика кількість угод купівлі-продажу товарів та послуг здійснюється у готівковій формі. По-друге, російська модель управління сільському світі як сформувалася, і залишається моделлю силовий, з придушенням конкурентних відносин. При такому управлінні завжди постійна нестача досвідчених управлінців та кваліфікованої робочої сили. По-третє, на сільських теренах досить міцно зміцнилися тіньові форми економіки. Ці та інші негативні явища є серйозною перепорою у розвиток сільськогосподарського виробництва.

Аграрний сектор економіки має свої корупційні ризики. Ризик - можливість виникнення несприятливої ситуації чи невдалого результату будь-якої діяльності. Корупційні ризики – ризики прояву корупційних явищ та/або виникнення корупційних ситуацій. Види корупційних ризиків можуть бути різними, але найчастіше виявляються такі: отримання хабарів працівниками, які приймають рішення про закупівлю; підкуп осіб, які приймають рішення про закупівлю товарів чи послуг із боку замовника; надання закритої інформації (ціни, клієнтська база, умови за чинними договорами, несанкціонований доступ до інформаційної системи) третім особам за грошову винагороду або її еквівалент; використання матеріальних ресурсів організації з метою особистої вигоди чи збагачення; особиста зацікавленість представників державної чи муніципальної влади.

Найбільш схильне до корупції муніципальне управління, представники якого найчастіше у своїй діяльності прямо впливають на виробника сільськогосподарської продукції. Сюди можна віднести видачу дозволів на землевідведення, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів, розташованих на територіях районів, субсидування малих форм господарювання в аграрно-промисловому комплексі, розміщення замовлень на постачання товарів (робіт, послуг), організація роздрібних ринків, розміщення нестационарних торгових об'єктів тощо. Ці та інші форми діяльності можуть містити приховані технології руху «кримінальних коштів», заступництво тим, хто згоден на «відкати» за створення монопольних переваг на місцевому ринку.

Особливого аналізу вимагає в аграрній сфері економіки закупівельний цикл за державним замовленням, який сам по собі є високо ризикованою діяльністю, де ризики ефективності та корупційні ризики тісно переплетені

між собою та часом їх розподіл та усунення досягається діаметрально протилежними методами. Упускаючи етапи формування замовлення, дослідження ринку, розробки документації закупівлі, створення повідомлення про закупівлю, тендерний період, важливо окреслити корупційні ризики, що виникають, при розкритті заявок на участь. Наприклад, коли йдеться про держзамовлення на сільськогосподарську продукцію, може бути оголошення неповної чи неправильної інформації про пропозиції конкурентів, приховування інформації про наявність або відсутність необхідних документів, підроблення, додавання, вилучення, неприйняття заявок на участь у конкурсі. Під час розгляду заявок може бути необґрунтована дискримінація щодо певних постачальників при допуску до розміщення замовлення, а також невинуватні преференції якогось постачальника [1, с. 60].

При адмініструванні контракту (виконання замовлення) корупція може проявитися себе у формі затягування надання інформації, необхідних матеріалів для виконання замовлення з боку замовника, обтяження контракту додатковими умовами.

Щоб унеможливити подібні випадки, звичайно ж, потрібно вибудовувати законодавчий простір для всього закупівельного циклу, а не тільки для розміщення замовлення. Тут потрібна паритетність прав та відповідальності замовника, постачальника та контролюючого органу, допуск до цієї діяльності кваліфікованих та добропорядних громадян.

У дослідженнях наголошується, що на агропромисловий комплекс припадає третина економічних злочинів, що свідчить про криміналізацію цього сектора економіки. У роботах П.І. Іванова, криміналізація в аграрній сфері розглядається як явище, засноване на тіньових економічних відносинах і що створює реальну загрозу економічній безпеці цієї галузі, що сприяє процесу поширення кримінальних (напів кримінальних) схем та способів у сферах засобів землеволодіння, землекористування, присвоєння та використання основних засобів сільськогосподарського виробництва та його продукції, відведення в «тінь» доходів, отриманих суб'єктами господарювання від легальної (прихованої) підприємницької, фінансової, торгової та іншої діяльності, що здійснюється в аграрному секторі економіки.

Як видається, у цьому процесі певна група осіб використовує свої особисті зв'язки для прийняття економічно вигідних для них рішень в органах державної влади та місцевого самоврядування, оплачують ці «послуги» за корупційними схемами, а за результатами протиправних діянь отримують кримінальний дохід для особистого обігу.

Державні та муніципальні службовці, керівники, які обіймають державні або муніципальні посади, зловживаючи своїми владними повноваженнями, отримують незаконні грошові винагороди, розширюючи кількість об'єктів кримінальних зазіхань [2, с. 112].

Серед заходів, які сприятимуть значному скороченню обсягів корупції в аграрному секторі економіки, мають бути:

- Удосконалення механізмів державного регулювання
- Державна протидія криміналізації та протидії корупції у комплексі заходів правового, економічного, політичного, управлінського та соціального характеру

- Ревізія законодавства щодо агропромислової сфери, а потім послідовність прийняття законодавчих актів, що забезпечують порядок взаємодії економічних суб'єктів, їх відповідальність за порушення нормативно-правових актів

- Створення стратегічного плану державної підтримки аграрної сфери економіки разом із заходами щодо усунення корупційних ризиків та створення преференцій перспективним сільськогосподарським організаціям

- Створення умов для все більшої появи власних виробництв, оснащених високотехнологічними лініями та чітким економічним механізмом, що дозволяє практично усунути корупційні ризики.

Соціальні наслідки корупції у аграрній сфері, а також у масштабі країни дуже негативні.

Корупція сама стає джерелом корупції. Йдеться про лавиноподібний процес, у якому корупція породжує корупцію. Ми виходимо із загального становища, згідно з яким корупція є наслідком неефективності, на кшталт дефектів управління чи проблем суспільних відносин. Масштабна корупція породжує нові дефекти та проблеми, а вони, у свою чергу, породжують нові різновиди корупції та призводять до експансії вже існуючих її видів. У результаті корупція стає головним джерелом проблем для держави і суспільства, що відбувається зараз у державі.

Корупція – гігантська інституційна пастка. Більшістю - у владі та в суспільстві - витрати, пов'язані з подоланням корупції, сприймаються як істотно переважаючі поточні витрати від самої корупції. За даними Світового банку, щорічний обсяг хабарів у всьому світі становить понад \$1 трильйон.

Звикання до корупції. За різними соціологічними даними, не менше половини російських громадян хоча б раз у своєму житті потрапляли до корупційної ситуації. Корупція стала неформальною практикою, що має масовий характер. У такій ситуації неформальна практика перетворюється на неформальну норму, що засуджується на словах, але прийнятну за фактом застосування, що ускладнює протидію їй.

Корупція – загроза національній безпеці. Цю думку неодноразово висловлювали як експерти, і представники влади. Масштабною корупцією охоплено всі силові та правоохоронні відомства, а корупція в них еквівалентна їх неефективності. Отже, неконтрольовано зростають ризики будь-яких інших загроз.

Корупція – загроза громадській безпеці. Знову важливо згадати про еквівалентність корупції та неефективності, зокрема – неефективність контролю за дотриманням стандартів у різних галузях (будівництво, аграрна сфера економіки, пожежна безпека, догляд за дітьми тощо).

Корупція зумовлює деградацію «людського капіталу». Охорона здоров'я та освіта належать до найбільш розвинених ринків побутової корупції. Тому внаслідок корупції знижуються тривалість життя та рівень здоров'я людей, що деградує інтелектуальний капітал. Не менш руйнівний вплив корупції на базові соціальні відносини, на мораль, що знову ж таки призводить до зростання корупції та байдужості до можливих негативних наслідків цього зростання.

Корупція руйнує сферу права. Йдеться базових правових відносинах у суспільстві, без яких його нормальне існування немислимо. Корупція виражається, зокрема, у виборчому застосуванні законів, внаслідок чого формується альтернативна тіньова квазіправова система, яка співіснує з офіційним правом, спотворюючи та руйнуючи його. З цим наслідком пов'язане інше, ще серйозніше - розрив між законами та їх виконанням, що катастрофічно зростає.

Ці перелічені наслідки-виклики взаємодіють у різних поєднаннях один з одним і підсилюють один одного, розкручуючи спіраль корупції та посилюючи її негативні наслідки.

Список використаних джерел :

1. Тарасенко Л.Б. Прояви корупції та хабарництва в українському селі в роки нової економічної політики (на прикладі селянських господарств Донбасу) / Л.Б. Тарасенко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2015. - Вип. 42. - С. 59-63.
2. Мельник О. В. Сучасні аспекти стратегічного управління в аграрному секторі економіки України. Бізнес Інформ. 2017. № 4. С.111–116.

УДК 341. 312

Гергель К.С., магістрант

Науковий керівник - **Сокиринська О.А.,** к.ю.н.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В СУДОВІЙ ГІЛЦІ ВЛАДИ УКРАЇНИ

32 бали зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2021 рік. Наш показник знизився на один бал, і тепер Україна посідає 122 місце зі 180 країн у CPI. Поруч із Україною — африканська держава Есватіні (Свазіленд), яка також набрала 32 бали. На один бал нас випереджають Замбія, Непал, Єгипет, Філіппіни та Алжир — всі вони мають по 33 бали.

Втрата Україною одного пункту — це зниження в межах похибки. Однак з огляду на 10-річну ретроспективу цей показник свідчить про «застій» у боротьбі з корупцією. І це — всупереч низці позитивних змін, які посилюють антикорупційну екосистему.

Головна причина просідання балів полягає в тому, що багато важливих антикорупційних завдань на паузі або навіть регресують.[1]

Ключові слова: корупція, Вищий антикорупційний суд, неправомірна вигода, правосуддя, судочинство, злочин.

Що саме погіршило антикорупційний рейтинг України? Експерти вказують на наступні факти:

Рішення Конституційного Суду (від 27 жовтня 2020 року), яким він звільнив посадовців та суддів від відповідальності за недостовірне декларування. За даними НАБУ, детективи тоді розслідували 110 кримінальних проваджень щодо умисного внесення недостовірних відомостей до е-деклараций. 7 особам, серед яких троє колишніх народних депутатів, навіть було повідомлено про підозру, але через рішення КСУ всі ці розслідування мали бути закриті, пояснюють у «Трансперенсі Інтернешнл Україна»

Зміни до антимонопольного законодавства, які не сприяють захисту бізнесом своїх прав під час оскарження публічних закупівель.

Втручання у роботу Вищого антикорупційного суду. Зокрема, йдеться про провадження у КСУ щодо конституційності Вищого антикорупційного суду.

Загальне зростання тиску на антикорупційну систему, зокрема через тривалу відсутність постійних керівників в інституціях. В цьому контексті експерти найчастіше згадують конкурс з відбору керівника САП, який досі не завершився призначенням голови цього органу. Також в них є питання до конкурсу на посаду голови АРМА (Нацагентства з розшуку та управління корупційними активами) який розпочався майже через два роки після звільнення попереднього очільника інституції.

Затримка з імплементацією судової реформи. Водночас експерти позитивно оцінюють те, що ухвалене необхідне законодавство для її старту.

Затримка з ухваленням у другому читанні Антикорупційної стратегії, яка б допомогла комплексно вирішувати низку проблем з корупцією в Україні.[2]

Спираючись на вищезазначену статистику та загальнодержавну інформацію, яка надходить від правоохоронних органів нам відкривається досить зрозуміла картина: корупція в Україні є і дуже значна.

Перш за все хотілося б розібратись в тому, чому корупція ніде не зникає, а навіть дуже процвітає, як в державних органах, так і серед населення.

Якщо брати рядові органи судової влади, місцевого самоврядування, виконавчої влади, які знаходяться у невеликих містах та їх не торкнулись жодні значні реформи, то про їхнє гідне фінансування не може бути і мови. Що стається з посадовою особою, яка не тільки не отримує нормальної заробітної плати, але й змушена витрачати власні кошти на своє ж матеріальне забезпечення, яким її повинна забезпечити держава? Правильно, вона починає порушувати закон, та приймає неправомірну вигоду, щоб хоч якось перекрити недостатність коштів.

Дрібний чиновник не може отримати космічні хабарі, але все рівно потрапляє під боротьбу з корупцією, і такою особою можуть зайнятись відповідні органи. Але чи повинен такими дрібними справами займатись Вищий антикорупційний суд?

Спочатку потрібно зрозуміти, чи же саме займається даний суд:

- здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства, здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у справах про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", у порядку адміністративного судочинства;
- аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику в кримінальних та інших провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надає йому пропозиції до висновків щодо проєктів законодавчих актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному вебсайті.[3]

Спираючись на вищевказану інформацію, відповідь: однозначно так, принаймні на даний момент. Вищий антикорупційний суд важлива ланка в судовій владі нашої держави, який по суті повинен бути максимально незалежним та упередженим у розгляді справ, які знаходяться під його юрисдикцією, оскільки корупційні схеми у судах першої та апеляційної інстанції якщо і не існують у всесвітніх масштабах, громадяни все рівно не довіряють їм у розглядах таких справ, оскільки за особистим переконанням багатьох громадян скрізь є корупція.

Цю інформацію звичайно можна як підтвердити, так і спростувати. Члени судової гілки влади є одними із найзабезпеченіших представників державного апарату, тому доцільність бути замішаними в корупційних відносинах для них є не тільки небажаною, а і в них повністю відсутній будь який сенс.

Суди дуже довго чекають реформи. Реформи, яка зможе дати умови для створення окружних судів, ліквідувавши величезну кількість міських та районних судів серед яких ймовірно і присутня корупційна проблема, яка полягає у схемах зі зміною підсудності та направлення справи у той суд, який зможе вирішити питання за певну «винагороду».

Ситуація із Вищим антикорупційним судом інша, оскільки його створення – це вимога міжнародних партнерів України, і якщо Україна планує

свій вступ до ЄС, то цей суд має бути основою у правосудді і приймати активну участь у судочинстві по розгляду справ пов'язаних із корупцією.

Реформи ж із судами першої інстанції повинні реформувати поточну ситуацію, і на мою думку було б чудово, щоб у окружних судах була незалежна палата із розгляду дрібних корупційних злочинів, задля зменшення навантаження на Вищий антикорупційний суд, який має займатись резонансними справами, в який йдеться про величезні суми, які були незаконно отримані через різноманітні корупційні схеми. Оскільки суд є вищим, тому займатись рядовими справами не є доцільним у майбутньому.

Також, разом із Вищим антикорупційним судом у тісному симбіозі повинні працювати всі антикорупційні органи України:

- Національна рада з питань антикорупційної політики;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Національне агентство з питань запобігання корупції;
- Спеціалізована антикорупційна прокуратура;
- Державне бюро розслідування;
- Служба безпеки України;
- Національна поліція.

Кожен із вищевказаних органів повинен сумлінно, у межах своєї компетенції виконувати завдання, покладені на нього державою у сфері запобігання корупції, без перекладання своїх обов'язків на інший орган та без бажання перешкоджати з метою швидшого збору інформації та доказів для передачі до відповідного суду.

Також, Верховна Рада України має переглянути закони та кодекси задля внесення коректив до статей, які стосуються корупції, а саме до санкцій, які просто змушені бути жорсткими та справедливими. Особливо не зрозумілий такий запобіжний захід як застава. Дуже велика кількість випадків, коли суд відпускає корупціонера під заставу, що значно нижче суми коштів, яку він «відмив» чи отримав, як неправомірну вигоду. Даний злочинець мало того, що маючи великі кошти може підкупити будь-кого, щоб покинути державу, до того ще й залишається у плюсі, заплативши мізерну суму порівняно з його новоствореними статками, за які його і притягують до відповідальності. Застава у таких випадках є не лише марною та незрозумілою, але і являється злочином, за який повинні отримати покарання всі, хто має до цього відношення.

Найкращим зразком боротьби із корупцією є практика Сполучених Штатів Америки, коли разом із потенційним корупціонером накладається арешт на всі його статки, які повертаються йому у випадку невинуватості, або йдуть у дохід держави після винесення вироку. Саме такі жорсткі санкції повинне практикувати вітчизняне судочинство, а саме: арешт всіх статків та відсутність можливості вносити будь-яку заставу при захмарних сумах отриманих внаслідок корупційних схем.

Ще більш жорсткі покарання практикує Китайська Народна Республіка, де корупціонерів очікує неприємний сюрприз у вигляді смертної кари. У нашій країні хоч би це і було чудовою санкцією для самих жадібних осіб, але мораторій на смертну кару перекреслює цей варіант, на жаль.

Як висновок, хотілось би підсумувати вищевикладений матеріал та спираючись на всю інформацію і відому нам всім ситуацію в цілому доцільність існування та робота будь-яких антикорупційних органів – це одна з найважливіших функцій держави з рівнем корупції як в Україні. Звичайно все не ідеально, деякі процеси гальмуються та знаходяться в режимі застою, до того ж повномасштабне вторгнення 2022 року впливають на розвиток та фінансування того чи іншого проекту. До того ж практика, яку зараз отримує судова влада в особі суддів Вищого антикорупційного суду знадобиться всій судовій владі у майбутньому, при роботі в умовах Європейської системи правосуддя, а саме: незалежність, неупередженість, розгляд голосних та не дуже корупційних злочинів, тощо

Список використаних джерел :

1. <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/>;
2. <https://www.radiosvoboda.org/a/zelensky-sap-ksu-koruptsiya-ti-ratings/31670432.html>;
3. https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/;

УДК 343.352:342.553

Поляруш-Сафроненко С.О., к.ю.н., доцент
кафедри конституційного права та
теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Проаналізовано протидію корупції в органах місцевого самоврядування.
Ключові слова: корупція; органи місцевого самоврядування; антикорупційна діяльність.

У сучасному світі корупція становить велику загрозу правам людини, демократії та державі загалом. Вона спиняє соціально-економічний розвиток держави, створює небезпеку для розбудови ефективних демократичних інститутів.

Протидія корупції є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої як для України так і для багатьох демократичних країн є надзвичайно важливою і складною справою.

Світова спільнота веде активну роботу щодо подолання такого негативного явища, як корупція. Одним з найголовніших документів світового масштабу у сфері корупції є Конвенція ООН проти корупції, цілями якої є: сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею; заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів; заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном [1].

Найбільш важливими кроками Ради Європи у боротьбі з корупцією слід вважати розробку сучасних антикорупційних стандартів, європейських антикорупційних конвенцій та створення спеціалізованого контрольного органу за дотриманням антикорупційних стандартів у державах-членах Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO).

За даними соціологічного дослідження за Методикою стандартного опитування щодо корупції в Україні, затвердженою у 2021 р. наказом Національного агентства з питань запобігання корупції, яке проводила у 2021 р. соціологічна компанія Info Sapiens, корупція посідає 3-тє місце серед основних проблем (після високої вартості життя та воєнних дій), перелік яких пропонувався респондентам, – 68,6% населення вважають корупцію дуже серйозною проблемою. Аналіз даних в динаміці свідчить, що наприкінці 2021 року, порівняно з минулою хвилиною (2020 рік), проблема корупції перемістилася в рейтингу проблем з 2-го місця на 3-тє на тлі зростаючих цін та очікування загострення воєнного конфлікту з РФ [2].

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України [3]. Органи місцевого самоврядування наділяються законодавством компетенцією – певним обсягом владних повноважень для виконання покладених на них завдань у відповідній сфері управління державними та суспільними справами. Якщо використання громадянином своїх прав залежить від його волі, то державний орган чи орган місцевого самоврядування зобов'язані здійснювати надані їм повноваження для забезпечення і захисту публічних інтересів. Отже, уповноважені державою органи не можуть на власний розсуд ухилятися від реалізації наданих їм повноважень, але й не мають права виходити за її межі, встановлені законодавством.

За визначенням Національної антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, однією з головних причин виникнення і поширення корупції в Україні є те, що державна антикорупційна політика не завжди ґрунтується на повних,

об'єктивних та достовірних даних; зусилля різних органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості недостатньо скоординовані.

Метою антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування [4].

Антикорупційні програми та інші програмні документи антикорупційного характеру органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших публічних інституцій є дієвим механізмом подолання та упередження корупційних практик у публічному секторі.

До основних способів протидії корупції в органах місцевого самоврядування можна віднести:

- високий рівень поінформованості громадян щодо діяльності органу місцевого самоврядування;

- доступ до органу місцевого самоврядування;

- належний рівень внутрішнього контролю та ефективність службових розслідувань;

- прозорість та спрощення процедури надання адміністративних послуг.

Ефективність здійснення антикорупційної політики в органах місцевого самоврядування, залежить від обраних засобів протидії корупції, причин та умов корупційних діянь та правильного визначення змісту головних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку.

Високий рівень корупції в Україні є однією з найважчих проблем на шляху залучення інвестицій в економіку, підвищення рівня життя населення та зміцнення позицій нашої держави на міжнародному рівні відносин.

Список використаних джерел:

1. Електронний режим доступу. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

2. Електронний режим доступу. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. URL:https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf

3. Електронний режим доступу. Конституція України. Закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

4. Електронний режим доступу. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Закон України № 2322-IX від 20 червня 2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n144>

Тимошук О.Г., к.ю.н.,

доцент кафедри конституційного права

та теоретико-правових дисциплін,

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ КОРУПЦІЙНИХ ФАКТОРІВ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Корупція має багато негативних наслідків для суспільства, серед яких високі економічні та соціальні витрати. Однак це явище важко визначити або виміряти. Незважаючи на різноманітні обмеження, показники, засновані на сприйнятті корупції громадянами та експертами, стали найпоширенішим інструментом вимірювання. Наразі використовується багато таких показників, які класифікують ефективність країн на основі поширеності корупції або ширших характеристик, таких як якість уряду. У той час як більшість таких інструментів вивчає ситуацію на національному рівні, нещодавно в ЄС був розроблений інноваційний інструмент – Європейський індекс якості уряду, який дає картину якості та неупередженості державних послуг на регіональному рівні та ступінь для яких корупція відіграє певну роль у їх отриманні. Корупція в ЄС далеко не відсутня, хоча вона там менш поширена, ніж у переважній більшості країн і регіонів світу. Деякі країни-члени ЄС постраждали від нього більше, ніж інші, причому країни Північної Європи мають найкращі результати в усіх світових рейтингах, а країни Південно-Східної Європи борються з його системною присутністю [1, с. 138]. Істотні регіональні відмінності також існують в деяких державах-членах, тоді як в інших немає великих розбіжностей – цьому контрасту, здається, немає простого пояснення.

Відповідно до міжнародних стандартів країни-члени прийняли закони, розробили проекти політики та створили національні інституції для боротьби з корупцією. Користуючись подібними джерелами натхнення, ці антикорупційні рамки мають спільні риси, як правило, поєднуючи репресивні інструменти з рядом превентивних інструментів. Деякі антикорупційні реформи також були здійснені на місцевому рівні. Уряди на цих рівнях – місцеві та регіональні органи влади, які є найближчими до громадян – мають повноваження різного обсягу та стикаються зі специфічними проблемами у боротьбі з корупцією.

Корупцію пов'язують із вищим рівнем організованої злочинності, ослабленням верховенства права, зниженням активності виборців на парламентських виборах і зниженням довіри до державних установ. Також стверджується, що це негативно впливає на соціальний добробут населення

витрати, фінансовий дефіцит, збір податків, незахищена зайнятість, гендерна рівність та поглинання фондів ЄС. Крім того, вважається, що це призводить до збільшення відтоку мізків із країн, які борються з його тягарем.

Наднаціональні органи ЄС створили всеохоплюючу міжнародну антикорупційну структуру для діяльності держав-членів, а держави-члени, у свою чергу, формують свої внутрішні закони та політику. Однак, враховуючи те, що масштаб і, можливо, також характер проблеми різняться в ЄС, безумовно, є потреба нових та оригінальних ініціатив на всіх рівнях управління. Важливо приділити особливу увагу практикам на регіональному та місцевому рівнях, які є найближчими до громадянина ЄС і найважчими для законодавця ЄС. Їх варто проаналізувати, щоб краще зрозуміти виклики та, можливо, послужити натхненням для політиків, які шукають інноваційні рішення для подолання того, що, здається, є тривалим стражданням.

ЄС не має чіткої загальної компетенції щодо боротьби з корупцією, і цим питанням займаються в першу чергу окремі держави-члени. Проте в рамках договорів ЄС намагався розробити комплексну антикорупційну політику. ЄС прийняв два «жорстких правових» інструменти в сфері боротьби з корупцією: Конвенцію про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств [2] і Конвенцію про боротьбу з корупцією за участю посадових осіб Європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів Європейського Союзу [3]. Обидва інструменти вимагали криміналізації активного та пасивного підкупу. Крім того, для виявлення шахрайства та корупції, що загрожує фінансовим інтересам ЄС, було створено спеціалізований орган ЄС – Європейський офіс по боротьбі з шахрайством, що проводить адміністративні розслідування та інформує компетентні національні органи, якщо вважає за потрібне розпочати кримінальне розслідування. Обміну інформацією та оперативному співробітництву між національними органами сприяють Європол, Євроюст та Європейська мережа контактних пунктів проти корупції.

Держави-члени ЄС створили – хоча й різною мірою – комплексну правову, політичну та інституційну основу для боротьби з корупцією. Натхненні тими ж міжнародними стандартами, ці рамки мають багато спільних елементів. Як правило, національні антикорупційні стратегії є найширшими політичними інструментами, що окреслюють антикорупційні дії на кілька років вперед, які можуть бути викладені в планах дій, що передбачають конкретні кроки. Однак не всі держави-члени прийняли такі стратегії та плани дій. Відсутність звітності про корупційні дії, високі вимоги до доказів, які надаються в судах, і строк давності – це лише деякі з численних перешкод на шляху успішного переслідування корупціонерів національними органами [3]. У будь-якому разі репресії через криміналізацію та правоохоронні органи самі по собі недостатні для ефективного стримування корупції. Необхідність доповнити його профілактичними інструментами широко визнана, про що свідчать численні ініціативи між країнами ЄС. Якщо субнаціональні органи влади мають можливість спільно визначати антикорупційну політику, то це переважно з

точки зору запобігання, оскільки сфера репресій зазвичай залишається за національним законодавцем [5]. Ступінь креативності цих урядів у боротьбі з корупцією залежить, перш за все, від їхніх компетенцій, що впливають з адміністративного та територіального устрою країни. Важливо також відданість субнаціональних органів влади реформам та їх громадська підтримка, чого можна досягти шляхом підвищення обізнаності громадян та співпраці з громадянським суспільством [6]. Завдяки своїй близькості до зацікавлених громад субнаціональні органи влади та організації громадянського суспільства мають ідеальні можливості для усвідомлення проблем, які вимагають втручання та партнерство між ними може посилити підзвітність, прозорість та участь громадян, тим самим запобігаючи корупційній поведінці.

Список використаних джерел:

1. Kovalchuk I., Melnyk O. Administrative and legal fundamentals of corruption prevention in the agricultural sphere of the state. *Modern Science*. 2021. № 4. P. 135-142.
2. Convention on the Protection of the European Communities' Financial Interest. *OJ C 316*, 27.11.1995, p. 49–57. eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41995A1127%2803%29
3. Convention on the Fight against Corruption involving Officials of the European Communities or Officials of Member States of the European Union. *OJ C 195*, 25.6.1997, p. 2–11. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A41997A0625%2801%29>
4. Piotr Bąkowski, Sofija Voronova. Corruption in the European Union. Prevalence of corruption, and anti-corruption efforts in selected EU Member States. European Parliamentary Research Service. September 2017. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/608687/EPRS_STU\(2017\)608687_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/608687/EPRS_STU(2017)608687_EN.pdf)
5. Bosco, Bruno. Old and new factors affecting corruption in Europe: Evidence from panel data. *Economic Analysis and Policy*, 2016, 51: 66-85.
6. Melnyk Olesia. Theoretical aspect of an effective national anti-corruption policy formation: some ways of preventing and overcoming corruption in Ukraine. *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung*. 10. September, 2021. Zürich, Schweiz. P.78-80.

УДК 342.95

Розумей Д.І., магістрантка

Науковий керівник - **Макарчук В.В.**, к.ю.н.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ

В тезах розглядається національний та міжнародний вимір реалізації державної антикорупційної політики. Виявлено закономірності, які сприяють розвитку корупції в державі. Доведено, що для забезпечення подальшого розвитку України, як європейської держави на світовому рівні, потрібно впроваджувати цілеспрямовані методи антикорупційної стратегії стосовно підвищення рівня суспільної свідомості, морально-етичних норм та політично-економічних показників нашої держави.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, корупційні правопорушення, хабарництво, Національне агентство з питань запобігання корупції.

Протягом років існування незалежної України, в нашій державі було вжито багато заходів із запобігання корупції: укази, закони, нормативно-правові акти та програм, спрямованих на боротьбу з явищем корупції, а також впровадження механізмів, які б допомагали у запобіганні корупції. В наш час ми маємо чітко вибудовану структуру боротьби з хабарництвом на рівні законодавства.

Проте, на жаль, теперішні методи боротьби з явищем корупції не привели до очікуваних позитивних змін, тому на сьогодні це вимагає переоцінки та ініціювання сучасних досліджень державними органами, які мали б на меті написання рекомендацій щодо внесення покращень до чинного законодавства, допрацювання системи контролю злочинності та протидії продажності, втілення нових підходів та методик впливу на виявлені закономірності. Відповідно до досліджень, боротьба з корупцією є не тільки технології розробки найбільш ефективних методів запобігання корупції, а й спосіб її прогнозування.

На сьогодні стан корупції в Україні описується як явище в соціальній, економічній, у політичній та духовній сферах життя суспільства. На жаль, розвитку корупції сприяють політичні процеси на державному, регіональних та місцевому рівні. Непрозорість системи управління, процесів здійснення політики та ухвалення рішень. Зважаючи на це, корупція стає невід'ємною частиною системи державного устрою, і корупційні правопорушення навіть, стають сполучними між процесами здійснення політики та прийняттям рішень [4, с. 75].

Опрацьовуючи дані досліджень зарубіжних та вітчизняних експертів можемо виділити основні проблеми антикорупційної політики: непослідовність в організаційних процесах здійснення політики, недостатність заходів спрямованих проти монополій, факти лобіювання інтересів певних привілейованих соціальних груп, обмежена участь народу в керуванні державними процесами, корупція в судовій сфері та усіх ланках управління. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що для успішної боротьби з корупцією необхідно започаткувати більше співпраці між

державним апаратом і народом, а також реформування системи суспільного устрою в цілому.

Поряд із політико-правовими факторами корупційної злочинності дещо подібними за своєю природою є організаційно-управлінські детермінанти корупції. Корумповані процеси в організаційній системі управління розглядаються як наслідок дії передумов злочинності: недоліки законодавчої системи, правова неосвіченість як суспільства в цілому, так і окремо взятого громадянина [6, с. 130]. Так, до факторів, які сприяють розвитку корупційних порушень Л. С. Анохіна [2, с. 73-76] відносить неправильний підхід до відбору кадрів, недотримання стандартів якості контрольної і ревізійної діяльності, нехтування високими вимогами до правових норм службової діяльності підлеглих.

Варто додати, що розвитку хабарництва в українському середовищі сприяли розвал виробничого сектору економіки, переважання процесів спекуляцій на ринку, активне процвітання «чорної економіки», панування криміналітету в багатьох сферах життя суспільства, лобіювання інтересів даного прошарку на різних ступенів управління економікою. Це є наслідком скрутного становища державних посадовців, які не можуть забезпечувати свої сім'ї на достатньому рівні за державне грошове утримання. Система роботи правоохоронних органів також має недоліки, які заважають ефективній боротьбі з корумпованими правопорушеннями, - кримінальні та адміністративні засоби протидії виконуються не на повну силу, а їх робота часто має на меті виявлення дрібних правопорушень, в той час, як масштабні акти продажності залишаються поза увагою. Також велика кількість кримінальних проваджень закривається відповідно до реабілітуючих обставин. Низька ефективність. По викриттю організованих форм злочинності, прийняття пропозиції хабаря службовими особами, низька якість ведення досудового слідства. Значно підвищила б ефективність антикорупційної протидії більша концентрація на оперативній розшуковій діяльності СБУ, органів Національної поліції [7].

Антикорупційною стратегією називається документ, завдяки якому забезпечується спільна робота всіх органів влади з метою подолання корупції. На законодавчому рівні розробка, втілення та організація роботи з Антикорупційною стратегією є зобов'язанням і відповідальністю НАЗК (Національного агентства з питань запобігання корупції). Єдина стратегія з протидії корупції необхідна для злагодженої роботи всіх органів влади з однією метою, з урахуванням особливостей роботи кожної гілки для найбільш успішного результату [5].

За відсутності стратегії органи управління державою будуть працювати не в одному темпі та порядку: втілення заходів із боротьби з корупцією будуть неефективними, точковими або локальними, що своєю чергою не принесе бажаного впливу на суспільство та економіку країни.

Україна підписала Конвенцію ООН проти корупції, в якій зазначено що для ефективної боротьби необхідна чітко організована та контрольована робота всіх органів влади. Завдяки успішній реалізації стратегії, вдається досягати нижчого рівня корупції в низці країн Європи та світу, серед них – Сінгапур, Румунія, Великобританія та інші [3].

Крім зниження рівня корупції, такий підхід до спільної роботи різних гілок влади дає також позитивну динаміку в цілому у соціально-економічному розвитку України та зростанню рівня довіри громадян до влади, що в комплексі призведе до підвищення рейтингу нашої держави на міжнародній арені [1].

Зрештою, ми можемо виявити закономірності, які сприяють розвитку корупції в державі. Це, зокрема, недостатній контроль діяльності службових осіб, низький рівень оплати праці, який спричиняє незадоволення власним становищем та кар'єрними перспективами. Також неналагоджена система підбору кадрів, брак професійних навичок та поінформованості держслужбовців, низький рівень соціального забезпечення. Негативний вплив на якісні характеристики працівників мали прорахунки правоохоронних органів в процесі реорганізації системи, скорочення штату, зміни кадрів. Це призвело до невідповідності рівня співробітників нормам професійної кваліфікації та морально-психологічним вимогам. Недосконалість системи правового виховання та інформованості, недоліки законодавства та інше – є умовами розвитку корумпованого суспільства. Це слід враховувати при організації заходів профілактики та протидії корупції.

Отже, для забезпечення подальшого розвитку України, як європейської держави на світовому рівні, потрібно впроваджувати цілеспрямовані методи антикорупційної стратегії стосовно підвищення рівня суспільної свідомості, морально-етичних норм та політично-економічних показників нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Аналіз виконання результатів антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки URL: http://www.fssu.gov.ua/fse/control/pol/uk/publish/printable_article/104457;jsessionid=0892C55995CD50A45A8353DBCE2A5D7A (дата звернення: 05.12.2022).
2. Анохіна Л. С. Кримінологічні питання дослідження: детермінант хабарництва. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. 2007. Т. 20 (59). № 1. С. 73-76.
3. Антикорупційна стратегія. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antykoriupsiyna-strategiya/> (дата звернення: 05.12.2022).
4. Дрьомов С. В. Корупція в Україні : причини поширення та механізми протидії : монографія Київ : ДП НВЦ «Пріоритети», 2010. 88 с.

5. Засади державної антикорупційної політики в Україні на 2020-2024 рр. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyhobgovoren-08.09.2020.pdf> (дата звернення: 05.12.2022).
6. Шевченко О. В. Причини та умови корупційної злочинності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 3 (7). С. 129-133.
7. Шемякін О. В. Протидія і запобігання корупційним злочинам у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2013. 242 с.

УДК 343.9

Малишко І.В. старший викладач
кафедра публічно – правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Ключові слова: дитяча безпритульність, дитяча бездоглядність, дитяча злочинність, профілактика.

Дитячу безпритульність і бездоглядність політологи, соціологи і правознавці нашого часу відносять до соціальних хвороб, характерним для будь-якого цивілізованої держави, в тому числі й України, безпосередньо пов'язаних з політичним, економічним розвитком країни, функціонуванням її правової системи. Тому виконання умов Конвенції про права дитини та Всесвітньої декларації вимагає цілеспрямованих дій української держави щодо створення сприятливих умов для розвитку дітей. Відповідно до Закону України "Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей" від 02.06.2005 безпритульними є діти, які були вимушені залишити або самі залишили сім'ю чи дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання [1].

Головний акцент у питанні безпритульності слід зробити на причинах несприятливого становища підростаючого покоління в суспільстві, неправомірної поведінки дітей та молоді. Особливу увагу потрібно звернути на безпритульність дітей як фактору злочинності.

Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України) – злочин, який характеризується специфічним характером та вельми високим ступенем суспільної небезпечності. Справа в тому, що кримінальний досвід, який здобувається особою у неповнолітньому віці, виявляється не тільки і не стільки самодостатнім соціально-правовим феноменом, об'єктом юридичного аналізу, скільки чинником особистісної деформації криміногенного значення.

Дитячу безпритульність варто розглядати не тільки і не стільки як тимчасовий стан відсутності у певної частини дітей постійного місця проживання, їх бродяжництво, скільки як пов'язані з цим явища культурно-психологічної адаптації до надскладних умов зовнішнього середовища. Безпритульна дитина, власне кажучи, перебуває у перманентному процесі адаптації у ситуації постійного ризику, необхідності забезпечувати власне виживання як у внутрішньому конкурентному мікросередовищі, так і у зовнішньому – «ворожому» для дитини.

Міжнародно-правові стандарти щодо охорони прав дітей, позбавлених належного сімейного виховання, попередження дитячої безпритульності і бездоглядності закріплено в Женевській декларації прав дитини (1924 р.), Декларації прав дитини (1959 р.), Конвенції про права дитини (1989 р.), Декларації по забезпеченню виживання, захисту розвитку дітей (1990 р.). Важливим чинником зменшення рівня злочинності серед дітей у більшості європейських країн та США вважається організація своєчасного виявлення та обліку дітей, які залишилися без опіки батьків, належать до груп ризику, та їх розміщення в навчально-виховних закладах, створення механізму повернення дітей шкільного віку до навчання, надання медичної і психологічної допомоги дітям, а також виявлення дорослих осіб, які втягують неповнолітніх у злочинну діяльність, зайняття проституцією, наркоманію, пияцтво, жебрацтво тощо з притягненням до відповідальності батьків за невиконання (неналежне виконання) своєї соціально-виховної функції стосовно дітей. Важливу роль у здійсненні контролю щодо профілактики бездоглядності й безпритульності відіграє дитячий омбудсмен. Дієвим способом впливу на злочинність серед безпритульних і бездоглядних дітей, поряд з функціонуванням державних притулків, вважається інститут усиновлення та удочеріння. Крім державних соціальних служб, діяльність яких в Україні визнано недостатньо ефективною, необхідно стимулювати створення соціальних організацій приватного та громадського типів (на кшталт Американської служби родини – Family Service America)[2, 232].

Список використаних джерел:

1. . Закон України "Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей" // Відомості Верховної Ради України Відомості Верховної Ради України. - 2011, № 27.- ст. 354.
2. Пустовий О.О. Безпритульність неповнолітніх та злочинність: актуальні проблеми сучасності. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 2. С. 232–236.

Росавицький О.О. ст. викладач

кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

ІСТОРИЧНЕ ТА ЮРИДИЧНЕ РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Як, мабуть більшості моїм колегам відомо, термін «корупція» походить латини, та означає в прямому сенсі поняття - «псувати», на латині-«*corrumpere*».

Таким чином можна стверджувати, що корупція не є явищем сьогодення новітньої, чи нової історії людства та держави, а значно старішим явищем...

Дійсно, поняття корупції з'являється в часи виникнення класового суспільства та держави. Так, як нам відомо з підручників з історії держави і права, Фараон Рамзес I був першим, хто почав боротися з корупцією, він почав посылати на каторгу та відрізати носа тим хто скоював такі дії. А близько двох з половиною років до нашої ери правитель міста Лагаш (Близький Схід, Шумер)– Урукагіна боровся зі зловживаннями чиновників і суддів, а також з ненажерливістю жерців храмів – для чого в державі здійснює відповідні реформи, а в законах царя Хамурапі (Шумер ,Вавілон) ми можемо побачити перші письмові законодавчі згадки про це ганебне явище.

З часом і на Елладі склалося таке явище ,яке пізніше римляни будуть називати корупцією. Як зазначає Платон : IV-V ст. до н. е.: спочатку вони мали здебільшого побутовий характер і проявлялися у формі «псування їжі та питної води», а пізніше до них стали відносити аморальні вчинки (розбещеність, розбещеність молоді), а також окремі суспільні правопорушення, які каралися в судовому порядку. Філософ Аристотель у своїй книзі “Політика” писав, що корупція — це те, що приводить державу до руйнування та загибелі. А давньогрецький філософ Аристотель у своїй книзі “Політика” писав, що корупція — це те, що приводить державу до руйнування та загибелі.

Прикладом викриття корупційних діянь державних чиновників Стародавнього Риму стала історично відома промова Марка Цицерона, виголошена ним у 75 р. до н. е. у Римському Сенаті проти намісника Сицилії, якого звинуватили жителі у вимаганні та привласненні предметів мистецтва. Коли Цицерона призначають керувати островом Сицилія, де вже був злодійкуватий намісник Гай Веррес, сицилійці звертаються по допомогу до адвоката Цицерона, і він сміливо виступає проти корупції. П'ять промов "Проти Верреса" стали блискучими зразками політичного красномовства: Цицерон переміг, гроші повернуті сицилійцям, а Гай Веррес був засланий у вигнання. Пізніше імператор Риму, відомий державний, політичний діяч та полководець Юлій Цезар запровадив досить суворе покарання за підкуп та

хабарі посадовцям. Зокрема, він ввів заборону на отримання намісниками в провінціях золотих вінків від їхніх мешканців та постійно виражав своє невдоволення проявами підлабузництва. Масштаби охоплення корупційними підкупамі виборців у Стародавньому Римі були настільки широкими, що римляни стали розглядати отримувані ними суми як законну плату. Оскільки Римська імперія у той час завойовували нові території та розширяла свої державні кордони, то призначені на відповідальні пости в загарбаних провінціях посадовці діставали можливість сплачувати своїм виборцям обіцяні в ході передвиборчих кампаній грошові суми. Полководці Римської імперії були найбільш успішними та перспективними політиками: вони отримували посади та необмежені можливості для особистого збагачення. Пізніше це призвело до надмірного розростання бюрократичного апарату в Римській імперії, а посади стали розглядатися як вид власності, який можна було використовувати для експлуатації населення загарбаних територій та у такий спосіб отримувати прибутки. Наслідки впливу таких корупційних діянь були руйнівними та стали однією з причин розпаду Римської імперії.[1]

За доби Середньовіччя в Європі зловживання службовим становищем, незважаючи на засудження церквою таких проявів, ставало загальноприйнятою нормою - чим більше управління державою ставало централізованим, тим більше функцій зосереджувалось у світських та церковних чиновників, які використовували необмежену владу і безконтрольність для власного збагачення.

Після перших буржуазних революцій вважали, що корінь корупції «проростає із зневаги до всіх законів», та стверджували, що, до цієї когорти відносили тих, «хто має впливових родичів чи відомих людей, що набули собі високу репутацію», які вдаються до порушення законів, сподіваючись шляхом тиску на владу отримати для себе поблажливе та лояльне ставлення.

За наш час - оцінка корупції базується вже не на аморальності людської природи, а на відносинах між державною і приватною сферою. Терпимість суспільства до корупції залежить від того, наскільки остання посилює позиції верхівки суспільства, та наскільки і як впливає на перетворення в тому ж суспільстві.

Отже в сучасному розумінні розвинутих суспільств, термін корупція відповідає наступним критеріям: це негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Як і будь-яке суспільне явище, корупція в певних суспільних відносинах пронизує все суспільство, а в інших існувати не може. Відтак, боротьба з корупцією не може бути ні чим іншим, як боротьбою за зміну суспільних відносин, які сприятливі для існування корупції, на суспільні відносини, в яких вона існувати не може. Сприятливими для існування корупції є приватна власність і забюрократизованість системи

державного правління. Дієвими підсилювачами боротьби з корупцією є заходи боротьби з корупціонерами. [2].

Список використаних джерел:

1. Римское право. Понятия, термины, определения: перевод с чешского / Киев. Бартошек; пер.: Ю. В. Пресняков; спец. науч. ред.: З. М. Черниловский. – М.: Юрид. лит., 1989. – 448 с
2. Корупція.[Електронний ресурс]: Корупція. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Корупція>

УДК 340.342

Терещук М.М., к.ю.н., старший викладач
кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Усе розмаїття поглядів на сутність і співвідношення конституційної відповідальності з іншими видами відповідальності зводиться до наступного. Одні науковці вважають, що вона є категорією соціальної відповідальності, що об'єднує політичну, моральну і юридичну відповідальність[2, с.84]. Інші доводять, що вона не є політичною, бо її підстави можуть знаходитися поза сферою політики: вона може бути застосована за вчинення злочину чи з моральних причин[4, с.39]. На думку деяких авторів конституційна відповідальність є політичною, але не будь-якою, а тільки тією, що набуває конституційної форми[5, с.281]. Існує позиція, згідно з якою вона є різновидом політичної відповідальності і відіграє стосовно останньої підпорядковану роль[1; с.31].

Політичну й конституційно-правову відповідальність треба розмежовувати, оскільки вони мають різну природу, підстави, цілі й наслідки. Конституційно-правова, будучи самостійним видом юридичної відповідальності, може застосовуватися тільки за правопорушення (делікти) в конституційному праві, тобто підставою правової відповідальності уряду є встановлений факт правопорушення з боку урядовців, передбачений конституційним законодавством. Політична відповідальність має принципово інший характер, оскільки її підстава - недоцільність діяльності посадових осіб, а не вчинення ними правопорушень. Підстави політичної урядової відповідальності можуть бути різними: зміна розстановки сил у парламенті; невідповідність дій урядовців інтересам політичної партії, членом якої вони є, підозра в неблаговидних вчинках; результати процедури інтерпеляції чи

запитів депутатів тощо. При цьому конституційно-правова відповідальність майже завжди має політичне забарвлення, тоді як політична не завжди може бути конституційно-правовою[6, с.25]. Наприклад, відставка уряду в результаті неналежного виконання урядовцями своїх обов'язків як форма конституційне - правової відповідальності, завжди має наслідки політичного характеру. Якщо уряд зміщується у зв'язку зі зміною розстановки сил у парламенті, то ніякого конституційного делікту тут не виникає.

Підстави відповідальності є визначальним критерієм не тільки для відмежування конституційно-правової відповідальності від політичної та їх форм, а й для вирішення питання, чи є це відповідальністю взагалі. Наприклад, усунення урядовців з посад може відбуватися з різних причин, але якщо зняття з посади пов'язано, наприклад, зі смертю, станом здоров'я, виходом на пенсію, добровільною заявою про відставку за власним бажанням тощо, це не може розглядатися як форма відповідальності.

У юридичній літературі термін "політична відповідальність уряду" вжито як синонім його парламентської відповідальності. При цьому зазначається, що остання передбачає солідарну відповідальність уряду за політичний курс та здійснювану ним управлінську діяльність[4, с.283].

На нашу думку, політична відповідальність уряду - поняття, ширше за змістом, оскільки включає в себе форми урядової відповідальності не тільки перед парламентом, а й перед главою держави.

Політична відповідальність об'єктивується в суспільному житті через певні форми, що розрізняються за своїми підставами, суб'єктним складом, процедурою та юридичними наслідками. У державознавчій літературі вирізняють такі форми відповідальності перед парламентом, як відмова у довірі, вотум недовіри (резолуція осудження), відповідальність за виконання бюджету; а перед главою держави - усунення ним усього складу уряду чи окремого міністра[3, с.622], а також формою конституційної відповідальності уряду його парламентську відповідальність і відповідальність у порядку імпічменту як особливу процедуру конституційної й політичної відповідальності вищих посадових осіб виконавчої влади, яка реалізується за участю парламенту[6, с.80].

Отже, принцип політичної відповідальності уряду віддзеркалює ступінь концентрації влади серед вищих органів держави, характер взаємовідносин між ними, розклад політичних сил на вищому рівні державної організації й механізм здійснення політичної волі суверена (народу або монарха).

Підсумовуючи вище зазначене, слід вказати, що принцип відповідальності уряду і порядок його формування, є суттєвим для характеристики існуючих форм правління, але зовсім не вичерпує їх змісту.

Список використаних джерел:

1. Мельник О.В. Конституційно-правова і політична відповідальність вищих органів державної влади / О. В. Мельник // Науковий вісник НАВСУ. - К., 2019. - № 1. - С. 10-15.
2. Авер'янов В.Б. Президент і уряд: новий розподіл повноважень / В. Б. Авер'янов // Юридична Україна. – 2013. – № 6. – С.19-25.
3. Хоменко О.В. Виконавча влада за умов парламентської республіки та монархії (парламентської демократії) / О.В. Хоменко // Форум права. – 2019. - № 1. – С. 1037-1045 [Електронний ресурс] . – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_1_165.pdf
4. Волощук О. Т. Конституційно-правова та політична відповідальність уряду як вищого органу державної влади / О. Т. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2019. – Випуск 628. – С. 68-73.
5. Мінаєва І. Конституційно-правова відповідальність органів публічної влади / І. Мінаєва // Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць. – 2019. – № 2. – С. 36-42.
6. Наливайко Л. Проблеми визначення поняття, специфічних ознак та функцій конституційної відповідальності у сучасній конституційній теорії / Л. Наливайко // Право України. – 2018. - № 10. – С. 45-48.

УДК 351.77:328.185

Ломакіна І.Ю., к.ю.н., доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет

ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Розглянуто чинники, які впливають на розвиток корупційних схем у медичній галузі, суть і особливості корупції у сфері охорони здоров'я, подано статистичні дані мотивів і варіантів надання хабарів пацієнтами медичному персоналу. Розглянуто різні можливості введення обов'язкового виду медичного страхування громадян, а також схем, зміни фінансування системи охорони здоров'я. Охарактеризовано і виділено різні рівні корупції у галузі охорони здоров'я, та обґрунтовані причини їхнього виникнення.

Ключові слова: сфера охорони здоров'я, корупція, пацієнти, рівні корупції.

Через відсутність в Україні інформаційної кампанії щодо необхідності охорони здоров'я, а також недосконалості політики страхових компаній, такий вид страхування, як медичне, розвивається досить повільними

темпами. Особисте страхування у добровільній формі є ознакою розвиненого суспільства із високими доходами у населення. Зміни системи та пошук шляхів щодо фінансування медицини не лише за рахунок страхових механізмів. Великим недоліком недофінансування медичної галузі у період політичної і економічної нестабільності сприяє розвитку такого негативного явища як корупція. Корупція в медицині має свої специфічні причини виникнення та ознаки на першому рівні є найбільш явною. Звичайно основною причиною її процвітання схем є низький рівень фінансування медичних закладів, витрати на отримання медичної освіти, невідповідність оплати праці медиків із важкістю виконаної роботи, необхідність здійснення витрат на підвищення кваліфікації в медичній сфері.

У сучасних існують різні рівні корупції у сфері медицини від пацієнта до лікаря чи іншого медичного працівника, в середині лікарні – від працівників медичних установ до керівництва лікарні, на рівні держави з приводу державних закупівель медикаментів, в середині корумпованості системи загалом. Слід відзначити досить високий рівень корупції в Україні і додаткові платежі за безкоштовні медичні послуги вже стали відомою практикою.

Слід розглядати корупцію в сфері охорони здоров'я, як окремий, самостійний процес, а лише як елемент загальної корупційної системи.

Що стосується корумпованості медичної галузі, то її наявність у середині самого медичного закладу спричинена наступними:

- масовість медичної професії, що породжує велику пропозицію фахівців у цій сфері з обмеженою кількістю робочих місць;
- поганим забезпеченням лікарень матеріально-технічними засобами (виникає необхідність здійснення ремонтних робіт за власними коштами);
- необ'єктивне оцінка фаховості лікарів та іншого медичного персоналу;
- особистими морально-етичними принципами адміністративного персоналу медичного закладу.

Важливим у подоланні корупції у медичній сфері є змінені фінансування, перезавантаження суспільної свідомості щодо неприйняття корупції, незалежна та ефективна побудова судової системи, прозорість і контрольованість коштів, які спрямовані на фінансування медицини.

Список використаних джерел:

1. Фармацевтична мафія проти реформ. Куди зникають ліки, закуплені державою? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/farmaceutichna-mafiya-proti-reform-kudi-znikayut-liki-zakupleni-derzhavoyu--356624.html>
2. Аналітична записка з приводу фактів корупції при здійсненні державних закупівель лікарських засобів в 2012-2013 рр. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://nikorupciji.org/2013/06/20/analitichna-zapyska-z-pryvodu-faktiv-koruptsiji-pry-zdiysnenni-derzhavnyh-zakupivel-likarskyh-zasobiv-v-2012-2013-rr/>

3. Transparency International Corruption Perceptions Index 2007 Table.
[Електронний ресурс] / Режим доступу:
<http://www.transparency.org/research/cpi/overview>

УДК 349.42

Сергєєв О.А., магістрант

Науковий керівник – **Ярмоленко Ю.В.**, к.ю.н.

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

В наукових колах прийнято розрізняти дві позиції боротьби з корупцією – жорстко вертикальну стратегію боротьби з корупцією зі швидкими результатами (сінгапурська модель) та горизонтальну, орієнтовану на поступову, засновану на антикорупційних стимулах, довготривалу антикорупційну діяльність (шведська чи скандинавська модель). Між ними існує, як би, ціле «віяло стратегій» боротьби з корупцією, в тому числі ідея про оптимальний рівень корупції, коли вважається, що витрати на боротьбу з цим явищем не повинні припускати нескінченних зусиль для її повної ліквідації. Порівнюючи втрати від корупції та витрати на її викорінення на кожному рівні, можна знайти оптимальний рівень корупції, що відображає найменші сумарні втрати.

Сінгапурська стратегія боротьби з корупцією відрізняється строгістю та послідовністю, ґрунтуючись на «логіці у контролі за корупцією»: «спроби викоринити корупцію повинні ґрунтуватися на прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість схилення особи до вчинення корумпованих дій» [1, с. 112]. Сінгапур був країною із високою корупцією. Тактика її зниження була побудована на ряді вертикальних заходів: регламентація дій чиновників, спрощення бюрократичних процедур, суворий нагляд за дотриманням високих етичних стандартів. Центальною ланкою стало автономне Бюро з розслідування випадків корупції, до якого громадяни можуть звертатися зі скаргами на держслужбовців та вимагати відшкодування збитків. Одночасно з цим було посилено законодавство, підвищено незалежність судової системи (з високою зарплатою та привілейованим статусом суддів), запроваджено економічні санкції за дачу хабара або відмову від участі в антикорупційних розслідуваннях, а також зроблено жорсткі акції аж до поголовного звільнення працівників митниці та інших. Ці заходи поєднувалися з дерегулюванням економіки, підвищенням зарплат чиновників та підготовкою кваліфікованих адміністративних кадрів.

Скандинавська модель включає практику декількох країн. До середини XIX століття у Швеції корупція процвітала. Потім державне регулювання стосувалося більше домашніх господарств, ніж фірм, і було засноване на стимулах (через податки, пільги та субсидії), ніж на заборонах та дозволах.

Було відкрито доступ до внутрішніх державних документів та створено незалежну та ефективну систему правосуддя. Одночасно шведський парламент і уряд встановили високі етичні стандарти для адміністраторів і почали вимагати їх виконання. Через кілька років чесність стала соціальною нормою серед бюрократії. Зарплати високопосадовців спочатку перевищували заробітки робітників у 12-15 разів, проте, з часом ця різниця знизилася до дворазової [2, с. 237]. На сьогоднішній день Швеція, як і раніше, має один із найнижчих рівнів корупції у світі.

Данія активно розвивається політика «абсолютної нетерпимості», тобто неприйнятності хабарництва в межах власної компанії або в процесі співпраці із зовнішніми партнерами. Існує спеціальне Датське Агентство міжнародного розвитку. Компанії, що входять до цієї асоціації, включають до своїх контрактів «антикорупційні положення» (члени асоціації зобов'язані підписати декларацію про незастосування хабарництва). Недотримання цього положення може призвести до розірвання контракту та відмови вести відносини з корумпованими партнерами у майбутньому. Подібні становища існують у багатьох великих організаціях Данії - "Датському агентстві з кредитування експортних операцій", "Торговій раді Данії" (ТСД) тощо [3]. Дії ТСД полегшують проведення ділових операцій на зовнішніх ринках та допомагають підтримувати гарну міжнародну репутацію данських компаній. Той, хто буде хоча б запідозрений у корупції, може одразу попрощатися з кар'єрою. Не сплачувати податки практично неможливо. Весь рух грошей – прозоро, всі прибутки та витрати – відомі, приховати щось вкрай важко. У країні існують своєрідні етичні кодекси, кодекси честі чиновників, спеціальні контрольно-наглядові органи, висока громадянська ініціатива, гласність та відкритість на рівні уряду. Державні службовці мають високий рівень соціального захисту. Вони, як і всі громадяни країни, забезпечуються безоплатними медициною та освітою, соціальними гарантіями.

Основними антикорупційними принципами фінської держави є прозорість процесу відправлення влади, забезпечення законності у державній адміністрації, відповідальність та доброчесність державних посадових осіб та службовців. До основних чинників, які забезпечують низький рівень корупції країни, відносять: розвинені інститути громадянського суспільства; політичну, фінансову та кадрову незалежність системи правосуддя; незалежні ЗМІ; відкритість процесу ухвалення рішень посадовими особами; мінімізацію втручання держави у економічний сектор; державну гарантію захисту осіб, які надали компетентним органам сприяння боротьбі з корупцією; ефективну організацію адміністративної системи (компактність, мінімальний ступінь бюрократизації, відсутність кастовості, клановості та ін.); адекватну систему внутрішнього та зовнішнього контролю за діями посадових осіб (широкі повноваження у цій галузі у канцлера юстиції, парламентського уповноваженого з прав людини, парламенту); гідний рівень зарплати державних службовців – наявність «соціального пакета» (пенсійне

забезпечення. вихідна допомога), розмір якого встановлюється за вислугою років; морально-психологічний настрій суспільства та всього корпусу посадових осіб на неприйняття корупції [4].

Крім основних стратегій можна розглянути приклади інших країн. Антикорупційна система Німеччини базувалася на наступних принципах [5]:

- охорона державної скарбниці та конкуренції за допомогою реєстру корупції;
- створення стимулів для нової етики підприємництва;
- заборона посадовим особам, звільненим зі служби за надання протекції, мати відношення до підприємництва протягом п'яти років;
- ліквідація прогалин у законах;
- санкціонований контроль за телефонними розмовами;
- врегулювання становища головного свідка у вигляді пом'якшення покарання;
- посилення кримінального переслідування шляхом створення центрів боротьби з корупцією;
- забезпечення широкої гласності своєї діяльності;
- про створення «телефонів довіри»;
- Посилення контролю з метою попередження самозбагачення та зловживання суб'єктивним правом.

Потім у Німеччині було розроблено «Директива федеративного уряду про боротьбу з корупцією у федеральних органах управління», яка передбачала:

- визначення переліку посад, найбільш схильних до корупції;
- посилення внутрішньовідомчого контролю у формі ревізій;
- особливо ретельний підхід щодо призначення осіб на посади, виконання яких допускає можливість здійснення корупційних дій;
- навчання та підвищення кваліфікації працівників для неприйняття ними дії, які підпадають під склад корупційних злочинів;
- посилення службового нагляду керівництвом федеративного органу;
- ротація персоналу, який обіймає посади, найбільш схильні до корупції;
- суворе дотримання запропонованих процедур при виділенні та оформленні державних замовлень;
- чіткий поділ етапів, пов'язаних із плануванням, виділенням та розрахунками при оформленні державних замовлень; - виняток із конкурсу учасників аукціону у разі серйозного порушення встановлених правил.

Особливий підхід до боротьби з корупцією існує у традиційних країнах – Китаї, Саудівській Аравії, Індії [6, с. 358]. Якщо в Китаї за корупцію розстрілюють, то в Індії залишають владу посмикати корумпованих чиновників покарання методами «гандизму» через широкі акції протесту. У Саудівській Аравії наприкінці грудня 2007 р. була прийнята Національна антикорупційна стратегія (НАС) має багатогранний характер. У ній саудівського законодавця найбільше хвилювало не визначення «корупції», яке

пропонується «об'єктивістським (у саудівському розумінні – створене людиною і які не мають Божественного походження) законодавством», а його шаріатське визначення. Зрозуміло, НАС наголошує на тому, що корупція - «явище, що існує при всіх політичних системах» (іншими словами, шаріатська форма правління в Саудівській Аравії в плані корупції - зовсім не виняток із загального правила). Це «феномен, що викликає занепокоєння всього міжнародного співтовариства» (що означає, що королівство бачить себе його невід'ємним елементом), але в основі поширення цього явища є чимало чинників «з економічного, соціального, культурного та політичного характеру». При цьому, незалежно від факторів, що викликають корупцію, її поява та розвиток «завдає шкоди процесу розвитку країни», створюючи ситуацію «невпевненості та суспільного бродіння», а також «відхилення від заснованих на законі норм людського гуртожитку». Таким чином, визнано, що корупція створює труднощі для соціально-політичних і господарських реформ, що послідовно проводяться в Саудівській Аравії. Вважається, що в країні має бути сформована Національна антикорупційна комісія (НАК), у якій братимуть участь представники громадських організацій та інститутів, включаючи академічні кола, наукові асоціації, товариства інженерів, лікарів та адвокатів, члени керівництва торгово-промислових палат. Для протистояння корупції, спираючись на «допомогу релігійних авторитетів», на «сімейні підвалини», вони мають розповсюджувати ідею «неприпустимості корупції» у процесі «навчання молодого покоління у школах та університетах». За допомогою НАК здійснюватиметься підтримка «осіб з обмеженим доходом», створюватимуться нові робочі місця на підприємствах державного та приватного сектору, що у свою чергу передбачає «скорочення чисельності іноземної робочої сили, що запрошується в королівство».

На комісію покладається завдання координації антикорупційних дій із відповідними структурами інших країн.

Цей коротенький огляд дозволяє, проте, зробити низку важливих висновків:

- усі країни світу стурбовані боротьбою з корупцією;
 - існує ціле «віяло можливостей» будувати антикорупційну політику.
- Причому для формування консолідованого суспільного неприйняття корупції можна, спиратися і на закон і на традиційні цінності, у тому числі релігійні;
- оптимум корупційної складової, величина швидше об'єктивна для конкретних умов, ніж незмінна
 - різноманітність форм та способів боротьби з корупцією дає абхазькому суспільству та державі широке поле діяльності;
 - незважаючи на особливості кожної країни, є спільні риси (державна програма боротьби з корупцією, спеціальні контролюючі державні та громадські органи, високий рівень заробітної плати чиновників, прозорість державних процедур та низка інших заходів).

Список використаних джерел :

1. Шмаль Л. Сінгапурська модель протидії корупції: досвід для України / Л.М.Шмаль // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 110 – 118.
2. Трепак В.М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості / В.М. Трепак // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . – 2015. – № 2. – С. 233 – 246.
3. Данські антикорупційні ініціативи [Електронний ресурс].—URL: <http://www.business-anti-corruption.ru/resources/anti-corruption-initiatives/partnerinitatives/denmark.aspx> (дата звернення 19.11.2022).
4. Matti Joutsen, Juna Keranen Corruption and the prevention of corruption in Finland [Електронний ресурс]. —URL: www.om.fi (дата звернення 19.11.2022).
5. James R. Bonnell Anti-Corruption Measures in Public Sector: Experience of Other Countries. Final Report [Електронний ресурс]. — URL: http://www.knab.gov.lv/uploads/eng/anticorruption_measures.pdf (дата звернення 19.11.2022).
6. Шкуропат О. В. Міжнародний досвід антикорупційної політики / О. В. Шкуропат // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. – 2014. – Вип. 1. – С. 356 – 369.

ЗМІСТ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ДЕРЖАВ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ Ковальчук І.В.	C. 3
АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА В УКРАЇНІ Сімакова С.І.	C. 6
ПРЕВЕНТИВНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА Олексієнко Ю.В.	C.8
ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ І КОРУПЦІЯ: АНАЛІЗ СТАНУ ПРОБЛЕМИ Настіна О.І.	C.12
МЕДІАЦІЯ ТА КОРУПЦІЯ: ПРАВОВІ МОЖЛИВОСТІ Щербина О.Є.	C.14
НЕОБХІДНІСТЬ НАЯВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ ДЛЯ ВСТУПУ В ЄС Бойко І.О.	C.16
ЗАХИСТ КЛІЄНТА ЗА ОБВИНУВАЧЕННЯМ У ВЧИНЕННІ КОРУПЦІЙНОГО ДІЯННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Коломієць Т.О.	C.19
ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ МЕХАНІЗМИ «ПРЕВЕНТИВНОЇ» БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У В'ЄТНАМІ Корнійчук В.І.	C.21
ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ Музиченко С.К.	C.24
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ Безбородов А.О.	C.28
ВИКОНАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗБУДОВІ УКРАЇНИ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ Черняк Ю.І.	C.32

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ» Ластовка О.П.	C.35
УРАХУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ У ПИТАННІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ Бровко Н.І.	C. 39
БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК СПЕЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ Макарчук В.В.	C.42
АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОЗВІЛЬНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ Обіюх Н.М.	C.45
КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ Пахомова А.О.	C.48
ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ Качалов В.О.	C.49
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В НАУКОВІЙ СФЕРІ Федоров А.О.	C.53
ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ В АГРАРНІЙ СФЕРІ Крилевець Б.В.	C.56
ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В СУДОВІЙ ГІЛЦІ ВЛАДИ УКРАЇНИ Гергель К.С.	C.59
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ Поляруш-Сафроненко С.О.	C.63
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ КОРУПЦІЙНИХ ФАКТОРІВ КРАЇН ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ Тимощук О.Г.	C.65

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ Розумей Д.І.	C.68
ДИТЯЧА БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ Малишко І.В.	C.72
ІСТОРИЧНЕ ТА ЮРИДИЧНЕ РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ Росавицький О.О.	C.73
ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ Терещук М.М.	C.76
ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я Ломакіна І.Ю.	C.78
МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ Сергєєв О.А.	C.79